

MEDZINÁRODNÁ KOMISIA
SLOVANSKÉHO FOLKLÓRU
PRI MEDZINÁRODNEOM KOMITÉTE SLAVISTOV

SLAVISTICKÁ
FOLKLORISTIKA

INFORMAČNÝ
BULLETIN

2 0 0 8
2 0 0 9

Ústav etnológie SAV
Slovenský komitét
slavistov

MEDZINÁRODNÁ KOMISIA
SLOVANSKÉHO FOLKLÓRU
PRI MEDZINÁRODΝOM KOMITÉTE SLAVISTOV

**SLAVISTICKÁ
FOLKLORISTIKA**

**INFORMAČNÝ
BULLETIN**

2008 – 2009

Ústav etnológie SAV
Slovenský komitét slavistov

Redakčná rada: PhDr. Viera Gašparíková, DrSc.
Doc. PhDr. Hana Hlôšková, CSc.
PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.
PhDr. Jana Pospíšilová, PhD.
Mgr. Katarína Žeňuchová, PhD.

Adresa redakcie: Ústav etnológie SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava

E-mail: anna.hloskova@savba.sk
katarina.zenuchova@savba.sk

Do čísla prispeli: S. Babič, Slovinsko (sb)
R. Doušek, Česko (rd)
Ľ. Droppová, Slovensko (ľd)
V. Frolcová, Česko (vf)
T. Gabrhelová, Česko (tg)
V. Gašparíková, Slovensko (vg)
H. Hlôšková, Slovensko (hh)
B. Ivančič Kutin, Slovinsko (bik)
G. Kiliánová, Slovensko (gk)
E. Krekovičová, Slovensko (ek)
A. Lukáčová, Slovensko (bl)
A. Navrátilová, Česko (an)
J. Pospíšilová, Česko (jp)
Z. Profantová, Slovensko (zp)
Ľ. Radenkovič, Srbsko (ľr)
M. Stanonik, Slovinsko (ms)
H. Urbancová, Slovensko (hu)
K. Wroclawski, Poľsko (kw)
A. Zobačová, Česko (az)
P. Žeňuch, Slovensko (pž)
K. Žeňuchová, Slovensko (kž)

O identite slovenskej slavistiky

Slovenská slavistika prijala koncepciu širšieho ponímania slavistického výskumu, ktorý sa opiera o interdisciplinárne bádanie v oblasti jazyka, literatúry, dejín, kultúry a etnických a konfesionálnych procesov. Základnou zložkou identity slovenskej slavistiky z hľadiska jej vedeckovýskumného zamerania je preto interdisciplinárny výskum slovensko-slovanských a slovensko-neslovanských vzťahov.

Aká je súčasná slovenská slavistika? Ak by sme sa venovali len istým časovým úsekom, naše ponímanie by iba kopírovalo aktuálne spoločenské či výskumné priority a bolo by ovplyvnené mierou zapojenia sa slavistického vedeckého potenciálu do konkrétnych vedeckovýskumných úloh, pričom tieto okolnosti často závisia od mnohých momentálnych, najmä vonkajších (spoločensky) relevantných činiteľov. Slavistický výskum na Slovensku sa buduje ako koordinovaný, systematický a projektovaný výskum, ktorý umožňuje pokryť toto široko vnímané spektrum výskumných úloh. V súvislosti s označením projektovaný výskum máme na mysli napĺňanie vedeckovýskumného programu slavistického bádania.

Získavanie domácich i medzinárodných projektov a formovanie interdisciplinárnych riešiteľských kolektívov je v konečnom dôsledku najdôležitejšou súčasťou organizovaného a projektovaného systematického výskumu. V multi-kultúrnom priestore (strednej) Európy, ktorej sme neoddeliteľnou súčasťou, tieto danosti pre komplexný a systematický slavistický výskum vyplývajú z trvalých medzijazykových, medzietnických, medzikonfesionálnych a medzikultúrnych vzťahov, ktoré sú sice z hľadiska slovenskej slavistiky tradičné, no doposiaľ ešte nedostatočne preskúmané: Ide tu najmä o výskum slovensko-nemeckých, slovensko-maďarských, slovensko-českých, slovensko-poľských i slovensko-ukrajinských vzťahov, nevynímajúc ani výskum slovensko-latinského a slovensko-cirkevnoslovanského kultúrneho dedičstva. Hoci sa už v rámci čiastkových jazykovedných, historických, literárnych i kultúrnych výskumov uskutočnili významné pokroky, predsa ešte systematický interdisciplinárny výskum nie je natol'ko rozvinutý, aby slovenskú kultúru, jazyk, dejiny a literatúru predstavil ako jednoliaty celok s jeho osobitostami, ale najmä ako prirodzenú, formujúcu a neoddeliteľnú súčasť európskeho i medzinárodného priestoru. Takýto prístup k otázkam základného vedeckého výskumu možno vnímať ako prioritu, ktorou slovenská slavistika prispieva do konkurenčného prostredia európskej i svetovej slavistickej vedy.

Slavistika je v súčasnosti v zložitej situácii najmä pre snahy zúžiť ponímanie slavistiky a jej orientáciu iba na filologické vedné disciplíny. Hrozobou interdisciplinárnej ponímanej slavistiky je okliešťovanie slavistických výskumov o historické, archeologické a etnologické odbory. Forsírováním filologického ponímania slavistickej vedy sa takýmto činom významne ochudobňuje interdisciplinárny výskum, ktorý je predpokladom pre komplexný pohľad na skúmanú problematiku. Koncepcia i smerovanie slovenskej slavistiky však umožňujú v čo najširšom

zábere postihnúť a charakterizovať jazykový, literárny, historický, etnický, kultúrny i konfesionálny vývin nášho národného spoločenstva nielen v slovanskom kontexte, no aj v širších spoločenských, historických, jazykových a kultúrnych neslovanských kontextoch. Tento vedeckovýskumný i vedecko-organizačný rozmer slovenskej slavistiky sa podporuje nielen v našom domácom prostredí ale je akceptovaný aj medzinárodnom slavistickom prostredí. Aj výskum v oblasti folklórnických a etnologických slavistických disciplín je neoddeliteľnou súčasťou komplexne ponímaného slavistického výskumu, bez ktorého si systematický slavistický výskum predstaviť nemožno.

Peter Ženuch, Bratislava

Zu der Identität der slowakischen Slawistik

Die slowakische Slavistik hat die Konzeption eines breiteren Verständnisses slavistischer Forschungen angenommen, die sich auf die interdisziplinäre Erforschung von Sprache, Literatur, Geschichte, Kultur und ethnischer und konfessioneller Prozesse gründet. Das Hauptaugenmerk der slowakischen Slawistik liegt daher auf der interdisziplinären Erforschung der slowakisch-slawischen und slowakisch-nichtslawischen (slowakisch-lateinischen, slowakisch-deutschen und slowakisch-mad'arischen) Beziehungen.

Wie ist der aktuelle Stand der slowakischen Slawistik?

Wenn wir uns nur mit festen Zeitausschnitten beschäftigt hätten, hätte unsere Meinung nur die damaligen Prioritäten in Gesellschaft und Forschung wiedergespiegelt und wäre beeinflusst von den Bedingungen, angefangen vom slavistischen Wissenschaftspotenzial bis zu konkreten Wissenschaftsbedingungen, wobei diese Umstände oft von vielen momentanen vor allem äußeren (sozialen) relevanten Faktoren abhängig sind.

Die heutige slowakische slawistische Forschung ist als systematische, aufeinander abgestimmte und projektorientierte Grundlagenforschung konzipiert, die es ermöglicht, ein breitgefächertes Spektrum interdisziplinärer Forschungsaufgaben abzudecken. Dabei ist unter dem Begriff „projektorientierte Grundlagenforschung“ die Verfolgung des slawistischen Forschungsprogramms zu verstehen. Das Wichtigste für projektorientierte und systematische Forschung ist die Kontaktaufnahme zu inländischen und ausländischen Forschungsprojekten und auch die Herausbildung gemeinsamer internationaler Forschungsteams. Für die interdisziplinäre slawistische Forschung in der mitteleuropäischen Region sind von Bedeutung auch interethnische, interkonfessionelle und interkulturelle Beziehungen, die sich aus Sicht der slowakischen Slawistik als traditionell erweisen, aber dennoch bis heute nicht ausreichend erforscht sind. Es handelt sich um die Erforschung der slowakisch-deutschen, slowakisch-mad'arischen, slowakisch-tschechischen, slowakisch-polnischen, slowakisch-ukrainischen, slowakisch-russinischen Beziehungen, sowie um die Erforschung des slowakisch-lateinischen und slowakisch-kirchenlawischen kulturellen Erbes. Obwohl es möglich ist, schon im Rahmen linguistischer, historischer, literarischer und kultureller Forschungen hervorragende Fortschritte zu erzielen, ist dennoch die systematische interdisziplinäre Forschung nicht so deutlich entwickelt, dass die Forschungsergebnisse der slowakischen Kultur, Sprache, Geschichte und Literatur mit all ihren Besonderheiten als einheitlicher und selbständiger Teil im europäischen und internationalen Kontext dargestellt wäre. Für die slowakische Slawistik zeigt sich die projektierte Grundforschung als Priorität, mit der sie in Konkurrenz zur europäischen und internationalen Slawistik treten kann. Es handelt sich um einen wichtigen Vorteil, den slowakische Slawisten verzinsen sollten.

Im Allgemeinen ist bekannt, dass sich die heutige Slawistik in einer schwierigen Situation befindet, besonders auch wegen der Bestrebungen, das Feld slawistischer Forschungen einzuziehen und die Slawistik nur auf die Philologie zu beschränken. Für die interdisziplinär aufgefasste Slawistik stellt die Tendenz, die geschichtlichen, archäologischen, ethnologischen und volkskundlichen Fächer aus den slawistischen Forschungen auszuklammern, eine Bedrohung dar. Es kommt zur Verarmung der interdisziplinären und komplexen slawistischen Forschungen. Die slowakische Slawistik bleibt trotzdem bei der Konzeption, die im breiten Rahmen ermöglicht, die sprachliche, literarische, geschichtliche, ethnische, kulturelle und konfessionelle Entwicklung und den heutigen Stand unserer Nationalgemeinschaft nicht nur im slawischen Kontext zu charakterisieren, sondern auch in einem weiteren gesellschaftlichen, geschichtlichen, sprachlichen und kulturellen nichtslawischen Kontext darzustellen. Eine solche wissenschaftliche und wissenschaftsorganisatorische Dimension der Slawistik wird in der Slowakei unterstützt und auch im Rahmen der internationalen Slawistik akzeptiert.

Die Forschungen von Slawisten im Bereich der Folkloristik und Ethnologie bildet einen untrennbaren Teil der interdisziplinären Slawistik, ohne den eine systematische und komplexe Forschung nicht vorstellbar wäre.

Peter Ženuch, Bratislava

■ INFORMÁCIE

15. Kongres ISFNR (International Society of Folk Narrative Research) a vedecká konferencia “Narratives across space and time: Transmissions and adaptations” (21. - 27. jún 2009)

V dňoch 21. - 27. júna 2009 sa konal v Aténach, v Grécku, pravidelný vedecký kongres a Valné zhromaždenie ISFNR. Organizátori podujatia boli Hellenic Folklore Research Centre, Academy of Athens a ISFNR. Zvlášť treba vyzdvihnuť úsilie Dr. Marileny Papachristophorou, ktorá s celým štábom spolupracovníkov pripravila vydarené veľké podujatie. Nad kongresom prevzal záštitu prezident Grécka. 15. kongres pripomína, že pred päťdesiatimi rokmi (1959) zišli sa bádateľia ľudovej slovesnosti tak isto v Aténach, aby obnovili medzinárodnú spoluprácu vedcov, prerušenú počas 2. svetovej vojny a rozvíjali vedecké vzťahy medzi rozdelenou západnou a východnou Európu. Organizátori pripravili zaujímavú výstavu v troch miestnostiach hlavnej budovy konferencie, kde fotografiami, správami a inými dokumentmi priblížili priebeh kongresu v Aténach pred polstoročím.

Rokovacie dni kongresu boli pondelok 22. 6., utorok 23.6., štvrtok 25.6. a piatok 26.6. Ako býva zvykom konali sa v polovici kongresu v stredu 24.6. rôzne exkurzie po ostrovoch v Egejskom mori a do niekoľkých destinácií v okolí Atén.

Plenárne referaty na kongrese prednesli Gary Alan Fine (Evanstone, USA), Chao Gejin (Peking, Čína), Stephanos Immelos (Atény, Grácko), Gabriela Kiliánová (Bratislava, Slovensko), Vivian Labrie (Quebec, Kanada), Ulrich Marzolph (Göttingen, Nemecko) a Michael Meraklis (Atény, Grécko). Počas štyroch rokovacích dní odznelo približne 200 referátov v 5. paralelných sekciách, na desiatke workshopoch a paneloch. Zo Slovenska sa okrem G. Kiliánovej na kongrese aktívne zúčastnili Vladimír Bahna a Eva Krekovičová (oba Ústav etnológie SAV, Bratislava).

Vo štvrtok 25.6. 2009 popoludní konalo sa Valné zhromaždenie ISFNR. Členovia spoločnosti zvolili nového predsedu Ulricha Marzolpha (Enzyklopädie des Märchens, Göttingen, Nemecko). Nastúpil po Ūlovi Valkovi (Univerzita Tartu, Estónsko), ktorý sa vzdal predsedníctva po jednom funkčnom období, avšak zostal vo výbere a bol zvolený za podpredsedu pre Európu. Podpredseda pre južnú Ameriku Manuel Danneman (Santiago, Čile) taktiež zložil funkciu po viac ako 10 rokoch a na jeho miesto plénum zvolilo Mariu Inés Palleiro (Buenos Aires, Argentína). Z výkonného výboru ISFNR ďalej odstúpili pokladník Ulf Palmentfelt (Štokholm, Švédsko) a členka výboru Gabriela Kiliánová (Bratislava, Slovensko) obaja po troch funkčných obdobiach. Novou pokladníčkou sa stala Marilena Papachristophorou (Atény, Grécko) a novým členom výboru Sadhan Naithani (New Delhi, India) ako zástupca krajiny, ktorá bude hostiť najbližšiu konferenciu ISFNR v roku 2011. Účastníci valného zhromaždenia zvolili ďalej čestných členov

ISFNR: Mehri Bagheri (Tabriz, Iran), Martha Blache (Buenos Aires, Argentína), Rolf W. Brednich (Göttingen, Nemecko), Manuel Dannemann (Santiago, Čile), Robin Gwyndaf (Cardiff, Veľká Británia), Galit Hasan-Rokem (Jeruzalem, Izrael), Stephanos Imellos (Atény, Grécko), Annikki Kaivola-Bregenhøj (Kerava, Fínsko), Michael Meraklis (Atény, Grécko) a Éva Pócs (Budapešť, Maďarsko). Riadny 16. kongres a valné zhromaždenie ISFNR sa bude konáť v roku 2013 vo Vilniuse, Litva.

(gk)

ДРУГИ СВЕРУСКИ КОНГРЕС ФОЛКЛОРИСТА (1. - 5. фебруар 2009)

У Москви и у месту Јершово близу Звенигорода (четрдесетак километара од Москве), од 1. до 5. фебруара, одржан је Други конгрес фолклориста Русије. Одлуком Првог конгреса, одржаног у Москви и Снегирима (2006) утврђено је да се конгреси фолклориста Русије спроводе сваке четврте године. Организатор и Првог и Другог конгреса био је Државни центар руског фолклора (*Государственный республиканский центр русского фольклора*) из Москве, уз подршку Министарства културе Руске федерације. Организатор конгреса је успео да током 2005-2006. године објави четири тома реферата са првог скупа, као и први том са другог скупа (2010). Ове године очекује се објављивање и осталих томова реферата са Другог конгреса.

По бројности учесника и ширини научних тема овај научни догађај се може упоређивати једино са великим међународним конгресима. У раду Другог конгреса руских фолклориста узело је учешће око 520 истраживача из 83 града Русије и двадесетак фолклориста из 17 других земаља. После протоколарног отварања Конгреса у великој сали Централног дома научника у Москви и богатог фолклорног програма, рад Конгреса одвијао се у просторијама рекреативног центра у Јершову (бившег подмосковског грофовског дома и имања). Реферати и саопштења поднети су у оквиру 13 секција, 14 округлих столова и 2 дискусиона клуба. По правилу водила се и жива научна расправа на свакој од сесија.

На Конгресу је разматрана проблематика свих грана фолклористике: народно (усмено) поетско ставараљство, етномузикологија и хореографија, декоративна народна уметност, као и облици новог фолклора. Посебно је било речи о граничним областима фолклора и о његовом односу према другим наукама.

Од важних тема, које су биле предмет разматрања на секцијама треба поменути: језик фолклора, књижевност и фолклор, текстологија фолклора, фолклор и митологија, фолклор и етнографија, фолклор у образовном процесу, теоретски и практични аспект етномузикологије итд. На округлим столо-

вима разматрана је ужа проблематика фолклора, као што су жанрови (епске песме, приповетке, тужбалице, бајања, мале фолклорне форме, игре), као и нека специфична питања (чување и заштита фолклора, међудисциплинарно изучавање фолклора, етноботаника, периодична и серијска издања фолклора, фолклор и интернет итд.).

На Конгресу је било приметно неколико значајних правца у изучавању фолклора – теоријска фолклористика (В. П. Аникин), етнолингвистички аспект (С. М. Толстој, Е. Бартмињски, Н. П. Антропов, И. А. Седакова, Е. Л. Березович и др.), лингвофолклористика (А. Т. Хроленко са сарадницима), регионални фолклор (К. Е. Корепова са сарадницима и други), епска поезија (Ј. А. Новиков), историја фолклористике (Т. Г. Иванова са сарадницима). Показало се да је велики интерес и за изучавање фолклора и митологије (одговарајућа секција је имала пет сесија). У овом кратком прегледу не могу се поменути сви значајни учесници конгреса. О правом значају појединих реферата може се говорити након објављивања зборника реферата са овог конгреса.

Одржавање Другог конгреса руских фолклориста има велики значај за развитак руске фолклористике, која је иначе водећа у свету, али и за развитак фолклористике у другим европским, пре свега, због сродности језика, словенским земљама. Под ударом глобализације и комерцијалног друштва, фолклор, као важан елемент духовне културе једног народа, беспovратно нестаје. Одговорност је свих који се њиме баве и оних који схватају његов значај, да се он сачува за будуће генерације.

(*Tr*)

**Między kulturą ludową a masową.
Historia, teraźniejszość i perspektywy badań.
(Kamień Śląski 15. 10. 2009)**

Prvé pracovné zasadnutie Slovensko-poľskej komisie humanitných vied pri MŠ SR a Ministerstve vedy a vysokého školstva PR sa uskutočnilo v roku 1997. V 12-člennej odbornej komisií sú paritne zastúpení poprední vedeckí a akademickí pracovníci z poľskej i slovenskej strany z oblasti jazykovedy, literárnej vedy, historiografie a etnológie. Odbor etnológia zo slovenskej strany reprezentuje prof. Ján Michálek, DrSc. a doc. Kornélia Jakubíková, CSc., z Poľska je to prof. Jaczek Kolbuszewski a prof. Dr hab. Teresa Smolińska.

Členovia komisie a prizvaní experti sa každoročne stretávajú na pracovnom podujatí, organizovanom striedavo poľskou a slovenskou stranou, spojenom s vedeckou konferenciou. V 2009. roku sa uskutočnilo v poradí 13. stretnutie komisie v Poľsku. Hlavným organizátorom bola T. Smolińska z Univerzity v Opole. Koncepcia konferencie bola zaujímavá z hľadiska prezentácie poľských folkloristických a antropologických „škôl“, ktorých nositeľmi sú jednotlivé univerzitné pracoviská. Tu sa prezentovala univerzita v Poznani, Ljubline a v Opole. Zo slo-

venskej strany predniesli referáty zástupkyne Historického ústavu SAV a Ústavu etnológie SAV z Bratislavы. Referáty sa pravidelne publikujú.

Program konferencie:

1. Waldemar Kulikowski (Poznań): *Ludowa – masowa – popularna. Antropologiczne rozróżnienie typów kultury (z polsiej perspektywy)*.
2. Ol'ga Danglová (ÚEt SAV, Bratislava): *Folklór ako politický nástroj v obehu masovej kultúry*.
3. Jan Adamowski – Katarzyna Smyk (Lublin): *Etnolingwistyka jako metoda badań folklorystycznych*.
4. Janina Hajduk-Nijakowska – Teresa Smolińska (Opole): *Popularyzacja kultury typu ludowego we współczesnej kulturze masowej*.
5. Eva Krekovičová (ÚEt SAV, Bratislava): *Mýtus Jánošíka vo folklóre, masmédiách a politike*.
6. Alena Bartlová (HÚ SAV, Bratislava): *Podiel dramatického umenia na premene slovenskej spoločnosti (1918-1938)*.

(ek)

Konference *Tělo jako kulturní fenomén*

(Hodonín 16.-17. září 2009)

Pod tímto názvem (s podtitulkem *Já nejsem dřevo, jsem duch a tělo*) proběhla ve dnech 16. a 17. září 2009 v Hodoníně etnologická konference, pořádaná Mezinárodní komisi pro studium v Karpathech - subkomisi pro lidové obyčeje. Na jejím uspořádání se vedle Slováckého muzea v Uherském Hradišti podílely Masarykovo muzeum v Hodoníně a Sekce pro lidové obyčeje České národopisné společnosti. Tématické zaměření příspěvků, prezentovaných vědeckými pracovníky i specialisty z různých výzkumných oborů z Čech, Slovenska a Srbska bylo velmi rozmanité. Předmětem zájmu byly problémy spojené s antropologií těla ve zkoumání společenských věd, s úlohou těla a tělesnosti v magických rituálech, se symbolizací jednotlivých částí těla (vlasy, oči, ruce, srdce, nohy) v obřadní komunikaci. Zazněly příspěvky k otázkám významů tělesného kráslení, hygieny a lidového léčitelství, k reflexi těla a tělesnosti ve slovesném folklóru, ve výtvarném umění i v materiální kultuře. Přínosné byly referáty, uplatňující přístupy dalších oborů (historie, teologie a religionistika) či zkušenosti lékařské etiky, zaměřené např. na vztah těla a duchovní čistoty nebo na změny dosavadních představ o limitech lidského těla.

Konference přispěla k vyzvednutí tématu těla jako nositele škály významů a intencí v mezilidských kontaktech i jako svébytného kulturního jevu, které si zaslouží další pozornost jak z hlediska kulturní paměti, tak v jeho současných žitých formách. Příspěvky budou publikované ve sborníku.

(an)

Antonín Václavík (1891–1959) a evropská etnologie. Kontexty doby a díla.

(Luhačovice 14.–16. října 2009)

U příležitosti padesátého výročí úmrtí osobnosti nejen moravské etnologie Antonína Václavíka uspořádaly Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně ve spolupráci s Katedrou etnológie a kultúrnej antropológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě mezinárodní vědeckou konferenci.

Během tří dnů zaznělo celkem 32 referátů, které procházely napříč všemi poli působnosti Antonína Václavíka – totiž činností výzkumnou, pedagogickou i muzejní.

Pozornost referentů byla věnována také aktuálním problémům etnologie v těchto oblastech. Etnologové ze čtyř států tak měli možnost seznámit se na vzájem nejen s náhledy na dějiny svého oboru, ale také se současnými výzkumy i pedagogickou činností, které podléhají mimovědeckým faktorům, lišícím se v jednotlivých zemích. Referáty z konference budou publikovány.

(rd)

Terénní výzkumy (výzvy – výsledky – aplikace)

(31. 8. – 3. 9. 2009)

Ve dnech 31. 8. – 3. 9. 2009 se v srbském Sirogojnu uskutečnila mezinárodní konference Terénní výzkumy (výzvy – výsledky – aplikace), kterou uspořádal Etnografický ústav Srbské akademie věd a umění a muzeum v přírodě „Staro selo Sirogojno“. Domácí a zahraniční etnologové, antropologové, muzikologové a zástupci dalších společenskovědních oborů se zabývali metodami, otázkami etiky a proměnami předmětu výzkumu v oblasti duchovní i hmotné kultury. Referáty z Bulharska, Česka, Makedonie, Chorvatska, Itálie, Ruska, Slovenska, Slovinska a Velké Británie budou publikovány ve sborníku připravovaném Draganou Radojičić (Bělehrad).

(jp)

Seminář v Kokave nad Rimavicou vulgo Milan Leščák jubilující

(5. – 6. srpna 2010)

Národné osvetové centrum ve spolupráci s Národopisnou spoločnosťou Slovenska, obcí Kokava nad Rimavicou, Združením priaznivcov folklóru, Združením priateľov tradičnej a ľudovej kultúry Koliesko a Národopisným odborom Matice slovenskej uspořádal ve dnech 5. – 6. srpna 2010 v rámci folklorního festivalu Koliesko¹ 2010 pracovní seminář s názvem „Folklór a folkloristika v procesoch komunikácie“. Seminář byl věnovaný nejen aktuální problematice bádání o folkloru, ale také otázkám a výzvám, které formuloval ve svém díle prof. PhDr. Milan Leščák, CSc. (naroden 12. 10. 1940 v Levoči), jehož kulatému životnímu jubileu bylo diskusní fórum uspořádáno. Vedle referujících se ho zúčastnili také diskutující

Ján Botík, Daniel Luther, Alexandra Bitušíková, Petra Klobušická a také jubilant.

Prestože se někteří zahraniční a domácí pozvaní hosté nemohli z různých důvodů semináře zúčastnit, odezvělo v penzionu Močiar dostatečné množství referátů, které zaujaly svými tématy všechny posluchače a posléze vyvolaly v plénu bohatou a inspirativní diskusi.

Úvodní vystoupení Janiny Hajduk-Nijakowske z univerzity v Opole (Polsko) *Mediálny kontext súčasného folklóru* otevřelo téma, které se vinulo jako červená nit celým časem konání semináře. Autorka mimo jiné konstatovala, že folklor v kontextu internetu nehyne, dokonce se na internetu objevují staré i nové formy komunikace a vznikají koncepce, jako například mediální folklor, které zajímají dnešní polské etnology/folkloristy. Téma *Folklorizmus včera a dnes* sledovala vědecká pracovnice Ústavu etnologie SAV (Bratislava) Oľga Danglová na příkladu některých jevů výtvarné kultury. Kornélia Jakubíková z Katedry etnologie a kulturnej antropológie Univerzity Komenského (Bratislava) se ve svém příspěvku zabývala otázkou *Čo sú v súčasných obyčajoch životného cyklu prejavys folklorizmu* a Helena Beránková (Etnografický ústav Moravského zemského muzea, Brno) představila dvě formy péče o hudební a taneční folklor v nepůvodním prostředí ve svém příspěvku *Slovácký krúžek a Polana ako dva protikladné pribistupy k prezentaci a prožívaniu folklórnych tradíc v mestskom prostredí*. Další referáty zabývající se problematikou autentického hudebního folkloru a folklorismu ve 20. století zazněly z úst slovenských badatelů Ivana Murína (Katedra životného prostredia Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica): *Komunikácia folklóru a folklorizmu*, Vladimíra Kyseľa (SĽUK, Bratislava): *Úloha iniciátora a oponenta pri popularizovaní tradičnej ľudovej kultúry* a Alžbety Lukáčové (Ústav hudobnej vedy SAV, Bratislava): *Vývojové trendy produkcie ľudových hudieb na Slovensku po roku 1989*. Jak připravené příspěvky, tak živá diskuse ukázala, že toto výzkumné pole je stále živé a že pro kvalifikované uchopení rozmanitých jevů se nabízí spolupráce s dalšími obory, například s muzikologií, sociální a kognitivní psychologií nebo literární vědou. Literárňovožné a historické exkurzy byly obsahem dalších příspěvků zabývajících se tentokrát slovesnými formami: *Poznámky na margo metody Oral History* přednesla Zuzana Profantová (Ústav etnologie SAV, Bratislava) a *Rozprávačstvo na scéne rozebrala* Hana Hlôšková (Katedra etnologie a kulturnej antropológie Univerzity Komenského, Bratislava). Současnými živými formami dětské komunikace a folklorem dětí se zabývala Jana Pospíšilová (Etnologický ústav AV ČR, Brno) v příspěvku *Formy dětské přímé komunikace*. Exkurz do historiografie oboru nabídl v referátu Biografický slovník evropské etnologie v kontextu české a slovenské oborové lexikografie Miroslav Válka (Ústav evropské etnologie MU, Brno). Odborná stránka semináře byla doplněna výborovým kulturním programem s živou hudbou a školou tance málem až do rána. Diskuse nastolily otázky, které budou podrobně rozebrány v písemné formě referátů v rámci edice Etnologické rozpravy (2010).

(jp)

Etnolingwistyka. Problemy języka i kultury. Tom 19.

Red. Jerzy Bartmiński. Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej 2007. 345 s.

Znane i wysoko cenione przez folklorystów czasopismo jest obecnie firmowane także od tomu 16 / 2004 przez wyodrębnioną na Międzynarodowym Kongresie Slawistów w roku 2003 w Lublanie Komisję Etnolingwistyczną przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów. Tom 19. Po artykule Świętanego Tolstojowej o sylwetce i pracach zmarłego w roku 2005 Władimira Toporowa zasadniczą zawartość tomu stanowi pierwsza część referatów z konferencji na temat *Swój – obcy (inny) w językach i kulturach słowiańskich* (Lublin, XI/2006). Znalazły się tu następujące artykuły:

- J. Bartmiński (Lublin), *Opozycja swój / obcy a problem językowego obrazu świata.*
A. Engelking (Warszawa) *Uwagi o mało znanych aspektach kategorii swój / obcy w ujęciu Józefa Obrebskiego.*
H. Pelcowa (Lublin), *Swój / obcy w świadomości mieszkańców lubelskich wsi.*
W. Chlebda (Opole), *Kiedy swój staje się obcym.*
P. Nowak (Lublin) *Opozycja swój / obcy a skuteczność komunikacji – wybrane zagadnienia.*
E. Masłowska (Warszawa), *Swoi i obcy przy wspólnym stole.*
E. Kołodziejek (Szczecin), *Swoi i obcy w społecznej przestrzeni subkultur.*
A. B. Мороз (Москва), *Фолклорный концепт святости: свои или чужие?*
А.К. Байбурин (Санкт-Петербург), *Локальные сознание: случай Кондопоги.*
M. Marczevska (Kielce), *Swój i obcy w mieście - kilka uwag i stereotypie kielczanina (rzecz o stosunkach polsko-żydowskich)*
K. Michajłowa (Sofia), *Opozycja swój / obcy w kształtowaniu stereotypu Polaka wśród Bułgarów mieszkających w Polsce.*
Е. Анастасова (София), *Свои и чужие у староверов Румынии.*
Е. Руденко (Минск), *Роль оппозиции свой/чужой в организации концептосферы „когнитивная деятельность“*
М. В. Жуйкова (Луцк) *Славянский корень *rust- в контексте концептуальной оппозиции свой / чужой.*
Poza ten główny temat wychodzą trzy inne artykuły zamieszczone w tomie:
D. Brzozowska (Opole), *Polska, Ameryka i Europa. Dowcipy o wojnie w Iraku.*
M. Kaczmarek (Tokio), *Podziękowania i przeprosiny w języku i kulturze japońskiej.*
K. Kozak (Oslo), *Polska frazeologia gestu: od informacji somatycznej do idiomu.*
Obok bogatej części recenzyjnej w dziale informacji z życia naukowego zamieszczono też komunikat Prezydium Komisji Etnolingwistycznej przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów.

(kw)

Etnolingwistyka. Problemy języka i kultury. Tom 20.

Red. Jerzy Bartmiński. Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej 2008. 457 s.

Tom dedykowany uczestnikom XIV Międzynarodowego Komitetu Slawistów w Ochrydzie. Zawiera kontynuację (rozpoczętą w tomie 19.) publikacji referatów konferencji etnolingwistycznej, która miała miejsce w Lublinie w roku 2006 na temat *swój / obcy w językach i kulturach słowiańskich*. Znalazły się tu następujące artykuły:

- J. Bartmiński, W. Chlebda (Lublin, Opole), *Jak badać językowo-kulturowy obraz świata i ich sąsiadów?*
- С.М. Толстая (Москва), *Слав. *свой: семантика и аксиология.*
- R. Grzegorczykowa (Warszawa), *Od wspólnoty do obcości. Rozwój znaczeniowy polskiego przymiotnika obcy na tle słowiańskim.*
- J. Zinken (Portsmouth), *Linguistic pictures of the world or language in the world? Metaphors and methods in ethnolinguistic research.*
- Е.Л. Березович (Екатеринбург), *Этнические стереотипы и проблема лингвокультурных связей.*
- А.В. Юдин (Гент), *Концепт чужбина / чужина в русском и украинском языке: сопоставительный анализ.*
- Љ. Раденкович (Белград), *Великаны, дикие и иные „чужие“ лъуди*
- I. Vaňkova (Praha), *Mateřsky jazyk jako domov v řeči. K opozici vlastní – cizí v obrazu mateřského jazyka v češtině*
- M. Stanonik (Lublana), *Name-calling in Slovenia: „we“ an the „others“*
- D. Ajdačić (Kijów – Belgrad), *Zmiana tożsamości narodowej a opozycja swój / obcy*
- L. Nepop-Ajdačić (Kijów), *Opozycja język ojczysty / język obcy w językach słowiańskich.*
- A. Pajdzińska (Lublin), *O nepotyzmie, kumoterstwie i kolesiostwie słów kilka*
- J. Winiarska (Kraków), *Konceptualizacja JA i DRUGIEGO w poetyckim i filozoficznym dyskursie miłośnym*
- J. Adamowski (Lublin), *Postać obcego w polskiej obrzędowości dorocznej. Od obcości do wspólnoty.*
- О. В. Белова (Москва), *Принципы описания и адаптации „чужой“ культуры языками средствами „своей“ традиции*
- H. Popovska-Taborska (Warszawa), *Opozycja swój / obcy w języku ginących społeczności Drzewian połabskich i pomorskich Słowianów.*
- A. Gudavičius (Szawle), *Swój i obcy w litewskim językowym obrazie świata*
- Е.Е. Королева (Даугавпилс), *Языковое сознание староверов Латгалии*
- B. Жданова (Gemersheim), *Русский и российский в языке метрополии и диаспоры како проекция индивидуальной идентичности*
- Ю. С. Костылев (Екатеринбург), *Языковые средства создания образа поляка как врага в советской массовой печати периода второй мировой войны*

- Н. Антропов, Е.Боганева, Т.Володина (Минск), *Этнолингвистические стереотипы в межконфессиональных отношениях в Белоруссии: опыт этнолингвистического комментирования*
- S. Martinek (Lwów) *Opozycja swój / obcy w świadomości współczesnych rodzinnych użytkowników języka i kultury ukraińskiej*
- Н. Хобзей (Львів), *Опозиция свій – чужий (инший) у мовному просторі Львова*
- K. Wrocławski (Warszawa), *Bulgari – swój czy obcy ? Proces przemian świadomości narodowej Macedończyków.*
- P. Sotirov (Lublin), *Współczesny bułgarski obraz bałkańskich sąsiadów – między swoim a obcym (na materiale bułgarskich forów internetowych)*
- М. Вучкович (Белград), *Болгары – это мы или другие ? (Само)идентификация павликан из Баната*
- М. Илич (САНУ, Белград), *Когда ОНИ это уже МЫ, а когда по прежнему ОНИ ? Устный дискурс венгерских сербов*
- П. Плас (Гент), *Дискурсивные процессы формирования коллективных (этнокультурных, этноязычных) идентичностей в ранних южнославянских этнографических монографиях.*
- Po dziale recenzji i omówień (głównie pozycji wydanych poza Polską) w dziale informującym o życiu naukowym znajdujemy m.in. informację o konferencji na temat europejskich norm i wartości oraz językowego obrazu świata Słowian, która miała miejsce w Lublinie w kwietniu 2008 roku.

(kw)

STANISŁAWA NIEBRZEGOWSKA-BARTMIŃSKA: Wzorce tekstów ustnych w perspektywie etnolingwistycznej.

Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej 2007. 452 s.

Rozprawa tekstologiczna przyjęła jako przedmiot badań teksty ustne, oparta została na założeniach etnolingwistycznych, sytuuje się na pograniczu językoznawstwa i nowoczesnej folklorystyki. W części I zajmuje się teorią tekstu – językowym obrazem tekstu i jego profilowaniem, różnymi perspektywami jego oralnego charakteru (kulturowym, aksjologicznym, językowo-komunikacyjnym) i ontologicznymi cechami jego zaistnienia; motywem jako jego podstawowym składnikiem, rozmaitym sposobem jego ujmowania w folklorystyce, narratologii, lingwistyce ; funkcjami motywu w tekście i języku; wreszcie rozważa pojęcie wzorca tekstu dochodząc do jego definicji.

Część II rozprawy koncentruje uwagę na analizie morfologicznej przykładowych tekstów wybranych gatunków folkloru: zamawiania magicznego, kolędy i bajki magicznej. W części III omawia wybrane do analizy rodzaje tekstów w ujęciu ich specyfiki gatunkowej, obejmującej także ich pragmatykę, uwzględniającą obligatoryjność elementów, fakultatywność, kontekst sytuacyjny oraz odzwierciedlenie

w nich obrazu świata. W części IV autorka zajmuje się istotnymi cechami poetyki tekstów ustnych charakteryzującymi różne gatunkowo teksty (takimi jak kompleks i kolekcja, opozycje binarne, obraz odbitý i podwojony czyli lustro, koncept liczbowy, następstwo zdarzeń – sekwencje; ekwiwalencje, pętla semantyczna).

Książka opatrzono bogatą bibliografią, wykazem źródeł, indeksami osobowym i przedmiotowym, streszczeniami w języku angielskim i rosyjskim.

(kw)

JOANNA MLECZKO: Bulgarskie pieśni lazarskie.

Próba systematyki pieśni obrzędowych.

Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach nr 2470.

Katowice 2007. 141 s.

Książka składa się ze Wstęp (omawiającego bułgarski obrzęd *lazaruvane* . towarzyszące mu pieśni oraz prezentującego metodę opisu materiału tekstuowego uwzględniającą wyróżniane w obrzędzie kody (personalny, akcjalny, przedmiotowy i in.). W kolejnych rozdziałach autorka omawia wyodrębniające się cykle pieśni: adresowane do kawalerów (R. I), do panien (R. II) do gospodarzy (R. III) do młodocianych członków rodziny (R. IV), do młodych mężatek (R. V). Książka opatrzona jest bibliografią, małym słownikiem rzadkich słów, indeksem pieśni oraz streszczeniami w języku rosyjskim i niemieckim. Obrzęd słowiański został tu poddany gruntowej systematycznej analizie towarzyszących mu tekstów i próbie ich skatalogowania. Wyróżniono w niej w ramach poszczególnych cyklów typy i podtypy pieśni, schematy fabularne pieśni wielomotywowych, wersje oraz warianty fabularne. Opis J. Mleczko może być punktem odniesienia i podstawą dla opisu i katalogowania pieśni lazaraskich macedońskich i serbskich, a także inspiracją dla systematyzowania innych pieśni obrzędowych.

(kw)

BARBARA IVANČIČ KUTIN: Slovar bovškega govora.

Ljubljana 2007

Barbara Ivančič Kutin je doktorirala z nalogo iz slovstvene folkloristike, kot stranski produkt pa je sproti nastajal slovar njenega domačega, bovškega govora. Sicer je načrtno besedišče začela zbirati že prej, za seminarsko in diplomsko nalogo pri študiju slovenistike na Filozofski fakulteti v Ljubljani. V predgovoru k slovarju avtorica slikovito opisuje, kako so ji pri zbiranju gradiva pomagali njeni domači in drugi iz njenega domačega okolja.

Slovar uvaja narečni opis bovškega govora, ki spada »v obsoško narečje« iz primorske narečne skupine. Na severi se stika s koroškim ziljskim narečjem in s koroško-gorenjskim kranjskogorskim govorom; na zahodu ga Kaninsko pogorje loči od rezijanskega narečja, na jugozahodu se srečuje s terskim in nadiškim narečjem, na jugovzhodu pa s tolminskim narečjem iz rovtarske narečne skupine. Standardne

raziskave slovenskega *glasovja* vsebujejo sistem dolgih in kratkih samoglasnikov. V osnovnem obško-idrijskem govoru s sedmimi fonemi (pet monoftongov in dva diftonga) in v sistemu kratkih samoglasnikov s šestimi monoftongi na podlagi terenskega gradiva Barbara Ivančič Kutin odkriva specifiko bovškega govora. Ta ima v sistemu dolgih samoglasnikov deset fonemov (šest monoftongov in štiri diftonge) in v sistemu kratko naglašenih samoglasnikov šest monoftongov. Sistem nenaglašenih samoglasnikov se od osnovnega obško-idrijskega sistema loči le po dodanem sprednjim polglasnikom. Sledi razdelek o izvoru dolgih samoglasnikov, izvoru kratkih naglašenih samoglasnikov, nenaglašenih samoglasnikov, opozorilo na onemitve in naglasni sistem. Z enako skrbnostjo so predstavljeni soglasniški sistem bovškega govora, izvor zvočnikov in izvor nezvočnikov.

Na koncu so podana opažanja o vplivu sodobnih občil na bovški govor. Kljub temu se nove besede prilagajajo pravilom bovškega govora.

V poglavju *Oblikoslovje in besedotvorje* je posvečena pozornost slovničnemu spolu, številu, vprašalnim zaimkom, nedoločniku, predložnim zvezam, karakteristični priponi -le, manjšalnicam, oblikoslovnemu naglasu in tvorbi pogojnika z obliko predpreteklika.

Že naslov pove, da je težišče dela na besedišču. Večinoma je slovensko in slovansko, od prevzetih besed je, presenetljivo, od romanskih in furlanskih več nemških, kar je pripisati upravno-politični preteklosti obravnavanega okolja.

Sledijo uvodna tehnična pojasnila k slovarju: kratice označevalnikov in slovničnih dodatkov, krajšave in kratice virov ter znaki, ki sestavljajo geslo in na koncu njegova vsebinska zgradba. Na koncu Slovarja bovškega govora je dodatek iz besedišča, ki ga je zbiral Hinko Klavora in ga hrani Goriški muzej v Novi Gorici in še ne objavljeni sezname bovških narečnih besed ter končno seznam virov in literature. *Slovar* zajema 84 strani bovškega besedišča z 2923 narečnimi besedami in 1056 kazalkami. Odločitev, da so iztočnice sicer narečnih besed v knjižnem jeziku, se zdi zelo primerena.

Čeprav je škoda, da Barbara Ivančič Kutin ne precizira, kateri panogi folkloristike se posveča (str. 9), je *Slovar bovškega govora* dragocen za slovensko, slovstveno folkloristiko: predvsem zaradi ponazarjalnega gradiva – folklornih obrazcev (predvsem primerjalna rekla in pregovori). Tudi po zaslugu strokovnega pregleda Karmen Kenda-Jež je njegova struktura zgled za nove narečne slovarje, da bi kdaj prišli do slovarja slovenskega jezika.

(ms)

**RENATO PODBERSIČ: Čičke prekvantice z Goca.
Folklorni obrazci z Golca v Slovenski Čičariji.**

Libris 2007. 205 s.

Delo *Čičke prekvantice z Goca* je prva tovrstna zbirka slovenskih folklornih obrazcev s področja slovenske Čičarije, ki jih je Podbersič zbiral od leta 2002.

Uvod v zbirko je napisala dr. Marija Stanonik, v katerem poudari pomen te zbirke za stroko in Slovence. V delu Podbersič temeljito predstavi Golac v Slovenski Čičariji: njegovo geografsko lego, etimologijo imena kraja, zgodovino, prebivalstvo skozi stoletja ter njihova in hišna imena, gospodarske dejavnosti ter poklice in posebnosti. Zbirka folklornih obrazcev je razdeljena na sedem poglavij: prvo poglavje, najobširnejše, vsebuje pregovore in reke, to pa je razdeljeno še po tematskih sklopih: *Človek, Ljudi, Narava, Prekvántice ud vrímena, Duhovni svit*. Drugo poglavje obsega slikovite besedne zvezne oz. besedne zvezne, ki jih je sam uvrstil med frazeme, tretje poglavje obsega uganke, četrtto poglavje vsebuje šaljive narечne nagovore, večinoma v obliki šaljivega spraševanja in odgovora, ki se nanaša na naravo in družabno življenje. V petem poglavju najdemo svarila otrokom v odnosu do sadja, družinskega in vaškega življenja. Šesto poglavje obsega zbadljivke, tako tiste na račun Čičev kot drugih. Knjiga je nepogrešljiva zbirka folklornega gradiva, zabeleženega v narečju, ki ga naredi dostopnega vsakemu še nepogrešljiv slovarček narečnih izrazov na koncu knjige.

(sb)

**MARIJA STANONIK: Procesualnost slovstvene folklore;
slovenska nesnovna kulturna dediščina.**

Ljubljana : Založba ZRC 2006. 503 s.

V drugi polovici 2006 je izšla že avtoričina tretja v vrsti monografij s pregledom znanstvenih doganj s področja slovstvene folkloristike *Procesualnost slovstvene folklore*, ki je po besedah avtorice »rezultat prizadevanja, da bi se slovenska slovstvena folkloristika konstituirala kot znanstveno verificirana disciplina s svojim predmetom, terminologijo in metodo«. Prvo poglavje *Vzvodi obstajanja slovstvene folklore* je posvečeno prikazu postopnega razvoja slovstvene folklore od samega začetka; predstavi nam druge podmene o prvi ustvarjalnosti ter razlike v nastanku slovstvene folklore in same besedne umetnosti, kjer avtorica posveti poseben razdelek tudi samim nosilcem slovstvene folklore. Sledi imenski in statistični prikaz nekaterih nosilcev slovenske slovstvene folklore: pevke in pevci, pripovedovalke in pripovedovalci so osebnostno in fizično predstavljeni, orisan pa je tudi njihov socialni položaj. Ob koncu poglavja se avtorica ukvarja z vprašanjem o sodobni slovstveni folklori. V drugem poglavju se avtorica ukvarja s samim procesom, tj. *folklorizacijo* tekstov, ki jo predstavi z vidika glasbene folkloristike in z vidika literarne vede, nato pa še opomni na folkloreme prve slovenske pesnice Fany Hausmann (1818–1853). Nadalje se posveti kriteriju tradicije in starosti, v javnosti najbolj očitnemu merilu slovstvene folklore. Na koncu poglavja avtorica nekaj pozornosti posveti še tipologiji in katalogizaciji slovstvene folklore.

Tretje poglavje je posvečeno drugotnim oblikam slovstvene folklore: otroški slovstveni folklori, slovstvenemu folklorizmu in avdiovizualizaciji slovstvene folklore.

V četrtem poglavju *Avtorizacija slovstvene folklore* je poudarjen pomen zapisovalcev slovstvene folklore od začetka. Nadalje so obravnavani posegi v slovenska folklorna pesemska besedila v 19. in prvi polovici 20. stoletja, katerih vzrok so predvsem estetski in moralni nagibi. Avtorica se posveti tudi razmerju med vezano in nevezano besedo oz. prepesnjevanju prozne slovstvene folklore v pesem. Avtorica nekaj besed nameni tudi zbiralcem slovenske slovstvene folklore ter obravnava delo Ivana Grafenauerja, Milka Matičetovega in Franca Černigoja. Literarjenje slovenske slovstvene folklore M. Stanonik bibliografsko obravnava ločeno, glede na pesmi in prozo. Nato sledi pregled literarizacije slovstvene folklore. V sklepu Marija Stanonik prečeše poglavitev rezultate in perspektive nadaljnega razvoja slovenske slovstvene folkloristike.

(sb)

ERIKA KRŽIŠNIK – WOLFGANG EISMANN: Frazeologija

v jezikoslovju in drugih vedah.

Ljubljana : Univerza v Ljubljani 2007. 618 s.

Zbornik Frazeologija v jezikoslovju in drugih vedah je nastal kot rezultat konference *Frazeologija v jezikoslovju in drugih vedah*, ki je potekala v septembru 2005 v Strunjanu.

Prispevki, napisani v slovenskem, nemškem, ruskem in angleškem jeziku, so razdeljeni na šest razdelkov: Prvi razdelek *Metodološki problemi frazeologije* obravnava temeljna metodološka vprašanja. Drugi razdelek *Izražanje v podobah* obravnava semantična in kulturološka vprašanja. Notranje je razdeljen na poglavji *Semantični pristopi* in *Kulturološki pristopi*. Tretji razdelek *Frazeološka in kolokacijska kompetenca* obravnava aplikativna didaktična in frazeografska vprašanja, notranje je razdeljen na poglavji *Frazeografija* in *Frazeodidaktika*. Četrti razdelek *Frazemi v besedilu in diskurzu* obravnava značilnosti frazemov v govoru in funkcioniranje frazemov v komunikaciji sploh. Peti razdelek *Kontrastivne analize frazeologije in problemi pri prevajanju* Problemi so obravnavani diahrono in sinhrono ter sistemsko v okviru kontrastivne analize in besedilo kot prevajalski problem. Šesti razdelek *Frazeologija v drugih jezikoslovnih in nejezikoslovnih vedah* obravnava frazeologijo tako z bližnjih jezikoslovnih (dialektologija) kot nejezikoslovnih (razmerje med frazeologijo in psihologijo) ved.

Prispevki prinašajo najnovejša spoznanja ter obsežne in dragocene bibliografske podatke za področje frazeoloških raziskav. Avtorji prispevkov so mednarodno pisano zastopani. Žal ne na konferenci ne v zborniku ni nobenega prispevka, ki bi frazeologijo obravnaval s folklorističnega vidika, kljub temu pa je tudi za folkloriste pričujoč zbornik zelo dober pripomoček ob obravnavi frazeoloških enot.

(sb)

Gašper Križnik (1848–1904) in njegov čas.
Ur. Marija Stanonik s sodelovanjem Jožeta Semprimožnika,
Barbare Ivančič Kutin in Saše Babič. 2008. 317 s.

Zbornik nam predstavi Gašperja Križnika, ki velja za enega najpomembnejših zbiralcev slovenske slovstvene folklore. Knjiga je nastala kot rezultat mednarodnega interdisciplinarnega posvetovanja, ki je potekalo ob stoti obletnici njegove smrti, zbornik pa je izšel ob 160-letnici njegovega rojstva. Vsebuje sedem poglavij, v katerih strokovnjaki iz zgodovinopisja, etnologije, jezikoslovja, slovstvene folkloristike, glasbene folkloristike omogočajo celovit vpogled v vsestransko zbirateljsko dejavnost najprej čevljarja in nato trgovca Gašperja Križnika, ki je postal prvo in si izbral drugo le po sili razmer, saj sadovi njegovega dela dokazujejo njegovo izjemno filološko nadarjenost. Gašper Križnik se je zavedal cene svojega poslanstva in se povezal s tedaj najslavnejšim jezikoslovcem Janom Baudouinom de Courtenayem in mu pošiljal nabранo gradivo v Sankt Peterburg, za objave pa je našel prostor v Zagrebu in drugih južno slovanskih časopisih. Zbornik je monografsko zaokrožen in izjemno obogaten s temeljito in odlično urejeno Križnikovo bibliografijo.

(sb)

MARIJA STANONIK: Interdisciplinarnost slovstvene folklore.
Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU 2008. 465 s.

Interdisciplinarnost slovstvene folklore je četrta v seriji znanstvenih monografij Marije Stanonik, ki se posvečajo teoriji in problematikam slovstvene folkloristike. Knjiga je razdeljena po posameznih disciplinah, ki se srečujejo s slovstveno folkloro, na troje s po tremi poglavji, in sicer glede na prostorski, zgodovinski, socioološki, nato antropološki, psihološki, terapevtski ter mitološki, teološki in umetnostnozgodovinski vidik. Prvi razdelek *Okoliščine* je razdeljen na: *Prostorski vidik slovstvene folklore*, *Zgodovinski vidik slovenske slovstvene folklore*, *Socioološki vidik slovstvene folklore*. Drugi razdelek *Človek* je razdeljen na poglavja: *Antropološki vidik slovstvene folklore*, *Psihološki vidik slovstvene folklore*, *Terapevtski vidik slovstvene folklore*. Tretji razdelek *Nadstvarnost: Mitološki vidi slovstvene folklore*, *Teološki vidi slovstvene folklore*, *Umetnostnozgodovinski vidik slovstvene folklore*. Sklepno poglavje je posvečeno razmisleku, kako naštete interdisciplinarne vidike vključiti v pedagoški proces, morda v okviru državotvornega domoznanstva. Kakor navaja avtorica v uvodu, je pričajoča monografija zaokrožitev na dve desetletji trajajoče raziskave *Položaj slovstvene folklore v 20. stoletju*, v okviru dolgoročnega programa Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU Ljubljana.

(sb)

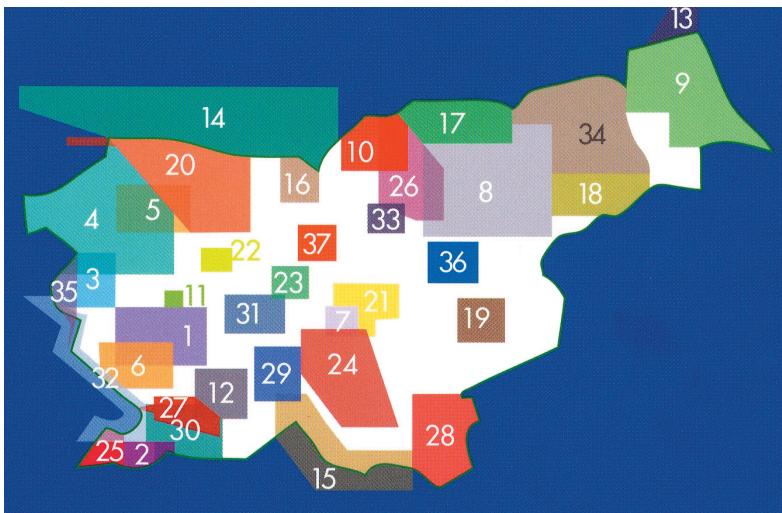
**MARIJA STANONIK: Le Folklore littéraire :
approche pluridisciplinaire d'un phénomène syncrétique.**
Prevedla Gacoin-Marks. Florence Paris: L'Harmattan 2009. 226 s.

Pri pariški založbi L'Harmattan je leta 2009 v francoščini izšel prirejen prevod dela *Teoretični oris slovstvene folklore* Marije Stanonik. Delo je v slovenščini izšlo leta 2001. V francoškem prevodu so prirejena poglavja o teoriji slovstvene folklore, slovstvena folkloristika je predstavljena kot samostojna filološka disciplina, ki je zaradi sinkretičnosti predmeta, ki ga obravnava, to je slovstvene folklore, interdisciplinarna. Avtorica opredeli predmet, njegov znanstveni in estetski status, utemelji znanstveno terminologijo ter fenomen folklornega dogodka na vseh treh ravninah (tekst, kontzekst in tekstura) obravnava z vidikov folkloristike, jezikoslovja, literature, etnologije in sorodnih ved. S francoškim prevodom prve slovenske zanstvene monografije o slovstveni folkloristiki knjiga prihaja nasproti tudi francoško govorečim uporabnikom, predvsem raziskovalcem in študentom.

(bik)

Zbirka Glasovi
Celjska Mohorjeva družba, urednica Marija Stanonik

V zbirki Glasovi, ki pod uredništvom dr. Marije Stanonik izhaja že od leta 1988, sprva pri založbi Kmečki glas, od leta 2007 pa pri Celjski Mohorjevi družbi, je do letos (2009) izšlo že 37 knjig, v katerih je zapisanih skupno 12210 slovenskih spominskih in folklornih in pripovedi. Zbirka je zasnovana po geografskem ključu in si prizadeva zbrati pripovedno izročilo, ki ga je še danes mogoče dobiti na terenu, in sicer je cilj pokriti celotno etnično območje, kjer živijo Slovenci. Glede na zmožnost in usposobljenost avtorjev (zapisovalcev) so zapisi pripovedi v posameznih knjigah različni: od doslednih narečnih zapisov do zapisov, približanih knjižnemu jeziku. Nekatere knjige imajo priložen tudi CD z zvočnimi posnetki izbranih enot. Vsaki knjiga ima žanrsko sestavo poglavij, natančne sezname informatorjev (pripovedovalcev) in zapisovalcev, nekatere pa tudi sezname narečnih besed, ter spremno besedo zapisovalcev in glavne urednice. Gradivo, zapisano v tej zbirki, predstavlja najobsežnejšo zbirko slovenskih folklornih in spominskih pripovedi iz današnjih dni in je bogat vir informacij ne le za folkloristične raziskave ampak tudi za druge, npr. dialektološke in etnološke raziskave. Hkrati so knjige čtivo za najširši krog bralcev in didaktični pripomoček učiteljem.

Vir: Platinica iz knjige Čuden prečudež (Glasovi: #37)

V letu 2008 in 2009 so izšle 4 knjige:

- (#34) Elizabeta Ajtnik, Alojz Peserl, Milena Lozar Jelka Pšajd, 2008: Lüdi so gučali. Zbranih je 177 pripovedi iz zahodnih in osrednjih Slovenskih goric (166 strani).
- (#35) Peter Stres, Pavel Medvešček, Viljena Devetak, Janez Dolenc, Danila Zuljan Kumar, 2008: Zlata koza pod razvalinami. V knjigi je predstavljenih 260 enot iz Brd in okolice Gorice (199 strani).
- (#36) Vesna Penec, Lidija Topolšek, 2009: Petrina in striček. V knjigi je zapisanih 299 pripovedi iz okolice Celja in Laškega (253 strani).
- (#37) Breda Podbrežnik Vukmir, Irena Kotnik, 2009: Čuden prečudež. V knjigi najdemo 501 pripoved iz Kamnika in okolice (377 strani).

(bik)

Marija Stanonik, 2008: Etnologija u pismima i slikama : slovenačka progranačica Marija Demšar o boravku u kući Perside i Save Šumanovića, Šid Beograd :1941-1945.

Ur. Mladena Prelić, Dragana Radojičić; prevod Lada Stevanović. Etnografski institut SANU. Biblioteka Životopis. Srpska akademija znanosti i umjetnosti, Etnografski institut. 139 str.

Knjiga v srbskem jeziku je nastala na podlagi bilateralnega raziskovalnega sodelovanja med Inštitutom za slovensko narodopisje ZRC SAZU Ljubljana in Etnografskega inštituta SANU v Beogradu. Avtorica Marija Stanonik je že leta 1997

objavila znanstveno monografijo *Štiri matere ena ljubezen*, v kateri na podlagi zasebnih pisem štirih ljudi iz različnih časovnih obdobij v 20. stoletju obravnavala etnološko problematiko. V tukajšnji monografiji so obravnavana zasebna pisma avtoričine matere Marije Demšar, ki je kot vojna izgnanka med drugo svetovno vojno (1941-1945) preživelva v hiši slikarja Save Šumanovića in njegove matere Perside v Šidu. S pismi svojim domačim v Zabrežnik pri Žireh je vzdrževala stike s svojo družino in domovino, v njih je opisovala svoje življenje, delo in opravila v izgnanstvu ter razmere v ugledni sremski družini, ki jo je vzela pod streho kot gospodinjsko pomočnico. V pismih se zrcalijo odnosi med izgnankom in člani družine, ki jo je počasi sprejela za svojo, pa tudi tudi širše družbene in vojne razmere, skrbi in strahovi, ter tragični dogodki, med njimi smrt slikarja Save Šimunovića. Zaradi vojne cenzure so nekatera dejstva v pismih šifrirana. Avtorica je pisemsko gradivo sistzematično komentirala, priredila in za objavo v srbskem jeziku dopolnila še z novimi spoznanji, ki jih je odkrila po obisku galerije v Šidu in tamkajšnjem arhivu leta 2006. Knjiga ima povzetek v slovenskem in angleškem jeziku.

(bik)

**MARTA ŠRÁMKOVÁ: Česká prozaická folkloristika v letech 1945-2000.
Kultúra - spoločnosť - tradice III (prehled, vývoj, téma, bibliografie).**
Praha : Etnologický ústav AV ČR 2008. 150 s.

Výskumná práca českej folkloristiky Marty Šrámkovej je veľmi úzko späťa s výskumom a štúdiom ľudovej prozaickej tradície. V recenzovanej práci sa rozhodla spracovať vývoj a zameranie českej prozaickej folkloristiky za ostatné polstoročie. Hoci si autorka touto knihou nerobí nárok na úplné spracovanie dejín českej folkloristiky, jej predchádzajúce bádanie ju oprávňuje k tomu, aby sa vyjadrila k dianiu a smerovaniu tejto disciplíny. Východiskom k napísaniu dejín českej folkloristiky, čo je nepochybne mimoriadne záslužná práca.

Práca je rozvrhnutá do tematických celkov chronologicky. Usporiadanie publikácie, ako autorka sama píše „odpovídá postupnému rozvoji tematickej orientácie české folkloristiky v 2. polovine 20. stoletia“. (s.7).

I. Rozvoj folkloristiky a skúmanie slovesného prozaického folklóru po r. 1945

II. Vzťah ľudovej slovesnosti a literatúry

III. Banícky a robotnícky folklór

IV. Zbojnícky folklór

V. Štúdium žánrov /povesti, poverové poviedky, rozprávky, legendy, humorky a anekdoty, rozprávania, zo života, oral history, malé folklórne formy, metodologické a teoretické interpretácie žánrov

VI. Komparatistické a interetnické štúdia (komparatistika, interetnické vzťahy), české menšiny v zahraničí, výskum v pohraničí

VII. České párodná obrodenie

VIII. Výskumy v meste
IX. Ekológia folklóru (rozprávač, poslucháč, rozprávačské príležitosti)
X. Problémy folklóru v súčasnosti (súčasný folklór, folklorizmus)
XI. Regionálne monografie, edície slovesného prozaického folklóru,
zhrnujúce práce, katalógy, „bibliografie, diplomové a dizertačné práce

Záver

Literatúra

Autorka v závere píše, že „za typický znak je treba pokládat i úzkou spolupráci s folkloristikou slovenskou“, ... avšak „ke zhodnocení této přátelské pomoci a spolupráce by bylo treba samostatně rozsáhlejší kapitoly „ (s.122). Najmä na spoločných konferenciach poriadanych na Slovensku i v Čechách a za účasti aj zahraničných bádateľov sa rodili plány, nastolovali aktuálne úlohy, objasňovali sa zložité otázky a najmä nadväzovali sa osobné kontakty, ktoré sú nevyhnutné pri riešení bádateľských problémov.

Podobné spracovanie dejín folkloristického bádania čaká aj na slovenských folkloristov.

(vg)

Příruční bibliografie profesora Franka Wollmana

V roce 2004 předal Bohuslav Beneš do Etnologického ústavu AV ČR, v.v.i., pracoviště Brno, příruční bibliografií, kterou společně se svými studenty shromáždil prof. Frank Wollman v průběhu padesátých až sedmdesátých let 20. století v době jeho působení na katedře rusistiky na Filozofické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Brně (dnešní Masarykova univerzita). Bibliografie je v ústavu uložena formou lístkového katalogu a obsahuje zápis o literatuře od konce 19. století do padesátých let 20. století mající kulturně-historický charakter. Při zachování původních tematických oddílů je nyní nově tematicky roztríďena a abecedně uspořádána v pěti hlavních okruzích, a to etnologie, teorie literatury, folklor, Slované a historiografie. Detailní zpracování jednotlivých pododdílů nemá ještě zcela finální podobu, ale lze s bibliografií již pracovat.

(tg)

LEOŠ JANÁČEK: Folkloristické dílo. Das folkloristische Werk. Folkloric Studies. (1886-1927). Studie, recenze, fejetony a zprávy. Studien, Rezensionen, Feuilletons und Berichte. Essays, reviews, feuilletons and articles. Řada I/ Svazek 3-1.

Eds. Jarmila Procházková, Marta Toncrová, Jiří Vysloužil. Brno :
Editio Janáček, o.p.s. 2009.

Kniha náleží do ediční řady I souborného kritického vydání díla Leoše Janáčka, která postupuje podle jednotné metody zpracování textů. Nejednou zvlášť osobitých. Z oboru folkloristiky vychází svazek I/3-1, který obsahuje Ja-

náčkovy práce publikované za jeho života, následující druhý svazek bude věnovaný veškerým nepublikovaným pracím a dokumentům. Díky systematické pozornosti Jarmily Procházkové jsou poznatky provázané také s informacemi v edici *Janáčkovy záznamy hudebního a tanečního folkloru* (péče J. Procházkové vyšel doposud první svazek r. 2006).

V souladu s celou edicí má kniha žádoucí jazykovou podobu: odborné texty jsou trojjazyčné (česky, anglicky, německy), jednotlivé Janáčkovy texty jsou vybaveny týmiž cizojazyčnými anotacemi. Editoři pracovali s autentickými tisky a Janáčkovými rukopisy, a vyrovnávali se také se starší Vysloužilovou edicí z r. 1955, kterou dopracovali do kompletní podoby. Úvodní část knihy obsahuje studie o Janáčkově nauce o lidové písni a hudbě a o zkušenostech z terénu, které byly určující pro jeho folkloristickou, literární i kompoziční práci. Následuje soupis lokalit, kde se Janáček pohyboval a kde čerpal pro svoje záznamy, a kapitola o edičních zásadách. Závěrečná vydavatelská zpráva a celkové pojetí edice Janáčkova folkloristického díla představují vzorový příklad detailní kritické heuristiky s prameny lidové hudby a jejich kontexty, a jsou důležitým krokem pro příští svazky s textovým a hudebním materiálem.

(vf)

**VĚRA THOŘOVÁ: Jarní obchůzkové koledy děvčat
na Olomoucku a Přerovsku.**

Praha : Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., 2008.

Prameny vhodné pro slavistickou komparativistiku získávají novou edici. Po vydání koled velikonočního cyklu v Čechách (Praha 2005) připravila autorka další knihu, věnovanou živé tradici koledního zpěvu v regionu Haná na střední Moravě. Z metodického hlediska pokračuje podle koncepce první edice a na rozdíl od ní publikuje výhradně současné prameny. Tento záměr vyšel z terénní zkušenosti: V. Thořová soustředila záznamy, které pořídila v letech 2002-2008 ve více než 30 obcích při autentických příležitostech (o Smrtné a Květné neděli, tj. páté a šesté postní neděli před Velikonocemi). Výsledkem je pozoruhodný materiál, který obsahuje společné rysy, vázané na ústní tradici, a současně se liší od obce k obci. Autorka dokládá, že prostřednictvím jarních obřádních obchůzek se do dneška dochovaly vrstvy koledního zpěvu, doložené v pramenech 19. století: typické nestrofické písni dlouhé motivické formy, ze strofických útvarů zlomky mariánských legend a pašijové duchovní písni. Vedle repertoáru obecnějšího výskytu obsahuje edice i varianty dosud nepublikované velikonoční písni lokálního rozšíření.

(vf)

DALIBOR TUREČEK - LUBOMÍR TYLLNER: Těžko temu kameni. Anna Kománeková. Zpěvačka z Javorníka na Horňácku.
Praha : Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., 2008.

Portrét lidové zpěvačky z evangelické obce na moravsko-slovenského pomezí, jak ho zachytily autoři r. 2007, je cenným dokumentem výjimečné osobnosti i zpěvní kultury, nesené hudební pamětí. Knížka obsahuje textovou část a zvukový záznam patnácti písni a vyprávění, pořízené v Javorníku na obecním úřadě. A. Kománeková zpívá převážně sólo a capella, některé taneční písni s malým javornickým ženským sborem a doprovodem hudecké muziky bratří Sovišů. Autoři pojali výběr z celého dokumentu jako reálný obrázek repertoáru, který obsahuje balady, písni milostné, svatební i duchovní, a také některé opomíjené popěvky, považované za „odrhovačky“. Ve srovnání s předcházejícím CD, které prezentuje Annu Kománekovou a javornický zpěv (Aton Brno 2000), přináší zvukový snímek - vyjma jediné - nové písni, opatřené odbornými komentáři. Vystupuje zde silná tradice duchovního zpěvu a dlouhá životnost některých nápěvů jak v původní úloze duchovní písni, tak obecné noty světských písni. Jedinečná je interpretace zpěvačky, zejména volná rytmika a melismatika nápěvů.

(vf)

MARTINA PAVLICOVÁ: Lidová kultura a její historicko-spoločenské reflexe (mikrosociální sondy).

Brno: Ústav evropské etnologie FF MU ve spolupráci s Etnologickým ústavem AV ČR – pracoviště Brno 2007. 175 s.

Autorka svoji práci, na jejímž podkladě byla habilitována, rozčlenila do tří kapitol. V první z nich se zamýší nad oborem od konce 19. století a prostřednictvím historických exkurzů konfrontuje jeho vývoj s některými současnými názory sociálních věd, což chápe jako obranu proti zjednodušujícím postojům k předmětu studia starších dějin etnologie. Zabývá se i bádáním v terénu a ekologií folkloru; v následujících dvou kapitolách přechází k prezentaci vlastních výzkumů ve dvou lokalitách na uherskohradišťském Dolňácku. V části nazvané *Kulturní paměť a „malé dějiny“* se zaměřila na osobnost lidového muzikanta Josefa Slezáka (1875–1949) z Břestku, stěžejní postavu místního hudebního dění. Hlavním pramenem se staly vzpomínky pamětníků, získané metodou oral history; další studium umožnilo uvedení problematiky do širšího kontextu. Druhá mikrosociální sonda, nazvaná *Obřad, obyčej, zvyk – rituál?*, je věnována jízdě králů v Hluku, důležité součásti tzv. obyčeiové tradice, přičemž pozornost upírá na její udržování v posledním století. Upozorňuje na využívání, podporu i zneužívání lidové kultury komunistickou ideologií, označuje tento fakt za citlivé téma, protože ještě nedošlo k dostatečnému časovému odstupu.

Studie obohacuje bádání, které vychází z mikroopersperspektivního poznání vybraných jevů a snaží se o jejich zařazení v rámci širších společenských vazeb.

(az)

DUŠAN HOLÝ – KLÁRA CÍSARÍKOVÁ: Lidová hudba. Výběrová bibliografie.

Brno: Ústav evropské etnologie FF MU 2008. 27 s.

Roku 1985 byl D. Holým vypracován selektivní soupis studijní literatury pro posluchače etnografie brněnské univerzity; k rozmnožení tohoto strojopisu formou xerokopie naposledy došlo o sedm let později. Výběr odborných pojednání zahrnuje jak českou, tak slovenskou produkci a K. Císaříková jej doplnila o literaturu do konce roku 2007. Do Dodatku autoři zařadili informace o bibliografiích (mezinárodní etnomuzikologická, česká a slovenská lidová píseň, hudba a tanec), některých zahraničních úvodech do studia problematiky a konečně o domácích vlastivědách, encyklopediích a slovnících. Zdůraznili potřebu údaje v předkládané publikaci neustále inovovat.

(az)

**Bibliografie Národopisného věstníku
a dalších periodik Národopisné společnosti.**

Sestavila Jiřina Veselská. Praha: Česká národopisná společnost 2008. 242 s.

Přes 1900 záznamů tvoří tuto výběrovou bibliografií, která obsahuje bibliografické údaje z periodik vydávaných v letech 1897–2005 Národopisnou společností českoslovanskou a jejimi nástupkyněmi. Jde o *Národopisný sborník českoslovanský*, *Národopisný věstník českoslovanský*, *Národopisný věstník československý* a *Národopisný věstník* (vychází do současnosti). Kromě toho vydávala společnost zpravidajsky zaměřené *Zprávy ČNS* a *Věstník ČNS a SNS*. Soupis řazený v rámci jednotlivých periodik abecedně a chronologicky je doplněn seznamem *Bibliografických příloh Věstníku ČNS a SNS*, dále rejstříkem místním, osobním a věcným. Autorka plánuje zpracovat bibliografií elektronicky a v této verzi chce podchytit i zprávy zde nezveřejněné.

(az)

MARKÉTA HOLUBOVÁ A KOL.: Obraz ženy v kramářské produkci.

Praha : Etnologický ústav, v. v. i, Akademie věd České republiky 2008.

Zborník dvanáctich štúdií je jedným z výstupov grantového projektu Granovej agentury AV ČR č. IAA900580601 „Společnost a žena v kramářské produkci z pohledu gender.“ Štúdie sledujú ženy vo vzťahu ku kramárskej piesni

vo viacerých polohách: ženy ako skladateľky a predajkyne piesní, ženy v živote známych pesničkárov, ženy ako majiteľky tlačiarí, ženy ako kupujúce a užívateľky piesní, ale predovšetkým podoby ženy, zobrazené vo svetských i duchovných kramárskych piesňach.

Zborník je doplnený prílohou so zobrazeniami titulných strán tridsiatich dvoch kramárskych tlačí a jeho súčasťou je aj CD s ukážkami tlačí a textov v digitalizovanej podobe s notovým prepisom v zvukovom zázname.

(*Id*)

HLÔŠKOVÁ, HANA – ZELENKOVÁ, ANNA (Eds.):

Slavista Jiří Polívka v kontexte literatúry a folklóru I.-II.

Bratislava – Brno: Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FF UK – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Česká asociácia slavistov – Ústav etnológie SAV – Slavistická spoločnosť Franka Wollmana v Brne, 2008. 250 s., 112 s.

Zborník štúdií *Slavista Jiří Polívka v kontexte literatúry a folklóru* spolu s bibliografiou Jiřího Polívku vyšiel v čase, keď si pripomíname 150 rokov od narodenia Jiřího Polívku a zároveň z príležitosti 75. výročia od smrti tohto významného slavista, folkloristu a literárneho vedca. Vydanie recenzovanej publikácie je o to cennejšie, že je venované aj významnej slovenskej folkloristke PhDr. Viere Gašparíkovej, DrSc., ktorá v roku 2008 v plnom zdraví oslavuje svoje osiemdesiatiny. Okrem uvedených dedikácií sa tento zborník štúdií vníma aj ako spoločný príspevok niektorých slovenských a českých slavistov k XIV. medzinárodnému zjazdu slavistov v macedónskom Ochride v septembri 2008.

Popri 13 vedeckých príspevkoch je v zborníku na stranach 205-212 publikovaná pôvodná štúdia Jiřího Polívku *O srovnávacím studiu tradic lidových* (In: Národopisný sborník českoslovanský. 2, 1898, s. 41-49), na s. 225-226 nájdeme aj reedíciu laudácie Prokopa M. Haškovca na J. Polívku a na s. 213-223 sa v monothematickom zborníku štúdií nachádza aj nekrológ Franka Wollmana venovaný J. Polívkovi. Veľmi cennou je tiež príloha s fotografiemi z pozostalosti J. Polívku. V publikácii nájdeme tieto príspevky:

Slavomír Wollman: Jiří Polívka očami jeho žiakov

Dagmar Klímová: Jiří Polívka očami mé generace

Ivo Pospišil: Jiří Polívka, revoluční Rusko a ti druzí: spor kolem ex oriente lux
(In margine jednoho Polívkovho článku)

Dagmar Blümllová: Cesty dvou džentlmenov vedy k jednomu cíli. Jiří Polívka a Václav Tille

Miloš Zelenka: K charakteristice a vývoji Polívkovy komparativní metody

Marija Stanonik: Jiří Polívka kot buden spremljevac slovenske slovstvene folkloristice

Ivan Dorovský: Jiří Polívka a makedonská lidová slovesnosť

- Katarína Žeňuchová: Cambelove zbierky ľudovej prózy v katalogizačných prácach Jiřího Polívku
- Hana Hlôšková: Folkloristické dielo Jiřího Polívku vo svetle korešpondencie
- Helena Mikulová: Jiří Polívka. Fond v Literárnom archivu Památníku národního písemnictví v Praze
- Jana Brcková: Braunschweig – Bruncvík – Брунцвікъ
- Anna Zelenková: Ku koreňom slovanskej filológie (Korešpondencia J. Polívku s M. Murkom)
- Anna Zelenková: Jiří Polívka v dokumentoch Archívu Univerzity Karlovej (Príspevky k dejinám pražskej slavistiky na prelome 19. a 20. stor.)

(kž)

Naratívna každodennosť v kontexte sociálno-historickej retrospektívy.

Ed. Zuzana Profantová. Etnologické štúdie 14,
Bratislava : Ústav etnológie SAV 2007. 207 s.

V rámci edície Ústavu etnológie SAV v Bratislave Etnologické štúdie vyšiel ako jej 14. zväzok zborník, ktorý editorsky pripravila Zuzana Profantová. Publikácia je rozdelená na dve časti a obsahuje príspevky:

I. časť

- M. Barnovský – J. Pešek: Medzníky „éry komunizmu“ v Česko(a)Slovensku
J. Plichtová: Implicitný, explicitný a pragmatický význam demokracie v kontexte modernizačného procesu
S. Gáliková: K otázke pravdy (nielen vo filozofii)
P. Valček: Cenzúra a autocenzúra
Z. Profantová: Úvahy o každodennosti
T. Horváth: Kompozícia detektívky. Návratný pohyb vpred

II. časť

- P. Mücke: Dědictví Annales aneb specifika francouzské orální historie
N. Veselská: Štylizácia – premenlivosť, sebadefinovanie, posuny v reflexii, aktualizácia – v životopisných rozprávaniach
J. Petráš: Konec války a první týdny míru v deníčku dospívající dívky
K. Nováková: Kolektivizácia prvé roky fungovania JRD pohľadmi kronikárov
K. Andrášiová: Šesťdesiate roky 20. storočia v architektúre na Slovensku
E. Herzánová: Každodennosť staroby a starnutia vo svetle autobiografických prameňov
J. Barátová: Rodina ako hodnota
M. Vaněk: Australské ohlédnutí. O 14. mezinárodní konferenci orální historie
Zborník príspevkov, ktorých autori zastupujú etnológiu, historiografiu, psychológiu, žurnalistiku, teóriu literatúry, filozofiu a dejiny architektúry, je výstu-

pom z grantového projektu, ktorého základnou výskumnou metódou bola orálna história a koncept každodennosti.

(hh)

ZUZANA PROFANTOVÁ A KOL.: Hodnota zmeny – zmena hodnoty.

Deformačný rok 1989.

Bratislava : Ústav etnológie SAV, Národopisná spoločnosť Slovenska,
Vydavateľstvo ZingPrint 2009. 408 s.

Kolektívna vedecká monografia, ktorej cieľom je sledovať zmeny vybraných politických, kultúrnych a sociálnych javov pred rokom 1989 v Československej socialistickej republike a po zásadných politických zmenách v ČSFR, respektíve v ČR a SR. Do publikácie prispelo devätnásť autorov z rôznych vedných odborov (etnológia, história, judaistika, literárna veda, teatrológia a iné) z Česka a Slovenska. V úvode editorka Zuzana Profantová vysvetluje vedecký zámer monografie, zvolené metodologické postupy autorov (najmä metódu oral history) a hlavné koncepty práce (sloboda, hodnota sociálnej zmeny). Prvé kapitoly sa vyjadrujú k politickým dejinám v období 1945-1989 (Jan Pešek) a 1989-2009 (Milan Zemko), k dejinám literatúry v rokoch 1945-1989 (René Bílik) a po roku 1989 (Ivana Tarannenková), ako i k dejinám divadelného umenia pred a po roku 1989 (D. Podmaková). Spoluautorky Erika Brtáňová a Timotea Vráblová sledovali vplyv ideológie na jazyk literárnej vedy. Zuzana Profantová porovnávala prácu novinárov pred a po roku 1989, Katarína Andrášiová prácu architektov tak isto v spomenutých dvoch obdobiah. Hana Pelikanová, Zuzana Beňušková a Petra Schindler-Wisten sa sústredili na vybrané javy stavebnej kultúry a ich premeny pod politickými zmenami. Monika Vrzgulová riešila zmeny využívania verejných priestorov mesta Trenčín na príklade vybraných sviatkov v období tzv. normalizácie a po roku 1989. Zásadné premeny v kultúre roľníkov a robotníkov v období socializmu a po politických zmenách predstavili vo svojich kapitolách Katarína Nováková a Miroslav Vaněk. Tému "práca" uzavrela kapitola M. Paríkovej o organizovaní a činnosti "brigád socialistickej práce" na Slovensku. Natália Veselská sa venovala konceptu "sloboda", jeho ponímaniu a prežívaniu z aspektu obetí politických perzekúcii v Československu pred rokom 1989. Otázku kontinuity, respektíve diskontinuity hodnôt v živote jednej židovskej rodiny sledovala Ivica Bumová. Pavel Mücke priniesol názory respondentov na cesty do zahraničia pred a po roku 1989. V závere monografie editorka Z. Profantová zhŕňa výsledky výskumu kolektívú autorov, vyjadruje sa k sociálnym a kultúrnym zmenám pod vplyvom transformácie spoločnosti a k zmenám hodnôt. Kolektívna monografia je dobrým ukončením práce riešiteľov interdisciplinárneho VEGA projektu *Narativná každodennosť v kontexte historicických zlomov v Česku/a Slovensku po roku 1948, 1968, 1989, 1993, z pohľadu dynamiky vývoja hodnôt* (2006-2009), ktorý viedla Z. Profantová.

(gk)

My a tí druhí v modernej spoločnosti.
Gabriela Kiliánová–Eva Kowalská–Eva Krekovičová (eds.)
Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV 2009. 722 s.

Kolektívna monografia 22 autorov interdisciplinárnym pohľadom na koncept identity sprístupňuje výsledky mnohoročného bádateľského úsilia k problematike tejto kategórie na Slovensku. Združila časť autorov zo spoločného projektu Centra excellentnosti SAV, ktoré riešilo projekt *Kolektívne identity v moderných spoločnostiach – región strednej Európy – procesy konštruovania, reprodukova- nia a transformácie kolektívnych kategórií a identít*. Po úvodnej vstupnej kapitole sú venované 4 podkapitoly otázkam vzťahu *Identita a rod*, 5 podkapitol *Identite a jazyku*, 5 častí má kapitola *Identita a religiozita*, 7 podkapitol tvorí *Identita a ná- rod*, 5. kapitolu *Identita a menšina* tvorí 7 podkapitol. 6. významná kapitola je *Identita a konflikt* s 5 podkapitolami. Záver editoriek – historičky E. Kowalskej a folkloristky E. Krekovičovej sumarizuje rozsiahlu problematiku. Bohaté *Prame- nene a literatúra*, *Indexy* pridávajú na kvalite publikácie. Kniha bola odmenená Cenou podpredsedu vlády SR Dušana Čaploviča.

(zp)

EVA KREKOVÍČOVÁ – ALŽBETA UHRÍNOVÁ – MÁRIA ŽILÁKOVÁ (eds.): Kontexty identity. Jubilejný zborník na počesť Anny Divičanovej./ Az identitás összefüggései. Köszöntő könyv Gyivicsán Anna tiszteletére.
Békešská Čaba 2010.

Významné životné jubileum literárnej vedkyne, slavistky, bádateľke v oblasti kultúry menších a jednej zo zakladateľiek Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku Anny Divičanovej bolo podnetom, ktorý združil 60 autoriek a autorov publikácie. Autorský kolektív sa vytvoril z rôznorodého okruhu starších, mladších, domácich i zahraničných bádateľov z rôznych inštitúcií. Publikáciu na počesť Anny Divičanovej tvorí pestrá kolekcia príspevkov, ktorú editorky rozde- lili do piatich častí: I. Kultúra, II. Jazyk, II/I Priezviská, III. História a identita, IV. Literatúra a V. Inštitúcie. Tieto časti zároveň pripomínajú hlavné oblasti ve- deckého záujmu jubilantky. Príspevky v zborníku sú napísané v slovenskom, čes- kom, maďarskom alebo anglickom jazyku. Všetky príspevky majú cudzojazyčné resumé. Publikácia prináša podrobne informácie o vedeckej práci jubilantky ako aj bibliografiu jej prác. Zborník na počesť životného jubilea Anny Divičanovej poskytuje mnohé podnetné články pre bádateľov, ktorí sa venujú komparatívnym štúdiám, výskumu menšinových kultúr najmä v oblasti strednej a južnej Európy.

(gk)

**KATARÍNA ŽEŇUCHOVÁ: Samuel Cambel na pomedzí vedných disciplín.
Zberateľské dielo Samuela Cambela
v kontexte výskumu ľudovej prózy na Slovensku.**

Martin : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Matica slovenská 2009. 227 s.

Samuel Cambel (1856 – 1909) je v dejinách kultúry na Slovensku známy predovšetkým ako lingvista. Zámerom jeho bádateľskej práce bolo preskúmať dejiny slovenského jazyka. Z sociologického hľadiska si zvolil adekvátny prístup – prostredníctvom štúdia jednotlivých nárečí. Materiál na ich štúdium zbieran na terénnych výskumoch, kde zapisoval naratívy a tak vlastne získal výnimočnú kolekciu aktuálneho rozprávačského repertoáru z prelomu 19. a 20. storočia. Hoci mal v úmysle zapísať texty z celého Slovenska, podarilo sa mu uskutočniť výskumy na východnom a strednom Slovensku. 122 textov z východného Slovenska pripojil k fundamentálnej jazykovednej práci „Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov“ (Turčiansky sv. Martin 1906), 115 naratívov zo stredného Slovenska nepublikoval.

Pri príležitosti stého výročia úmrtia Samuela Cambela vyšla monografia Kataríny Žeňuchovej, mladej vedeckej pracovníčky Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV v Bratislave. V polygraficky i výtvarne kvalitne pripravenej publikácii zúročila svoje viacročné štúdium problematiky a aktivity, zberateľskú metódu a vedeckú koncepciu práce S. Cambela s folklórnym materiálom zasadila do širších historických súvislostí vývinu folkloristiky na Slovensku.

Autorka analyzovala doterajší vedecký záujem o dielo S. Cambela, charakterizovala dobový stav bádania o ľudovej próze, ako i rolu S. Cambela v súdobom vedeckom a kultúrno-spoločenskom živote. K. Žeňuchová poukazuje na interdisciplinárny rozmer jeho práce a gros publikácie tvorí analýza metódy S. Cambela, jeho zápisu nárečových textov, ako i zaradenie jeho zápisov v národných a medzinárodných katalogizačných prácach či ďalšie osudy jeho zápisov v umeleckom publikáčnom stvárnení. Autorka sa bližšie zameraла tiež na regón východného Slovenska v kontexte interdisciplinárneho výskumu a v porovnaní dvoch vedeckých osobností – Volodymyra Hnačuka a Samuela Cambela.

Publikácia prináša tiež doteraz nepublikované nárečové texty, fotoreprodukcie ukážok rukopisných záznamov, resumé v nemčine, obsiahly súpis prameňov a literatúry a menný register.

Publikácia je výborným príspevkom k prehľaniu poznatkov o dejinách folkloristiky na Slovensku na prelome 19. a 20. storočia a inšpiratívnym východiskom na prípadné komparatívne štúdium v širšom stredoeurópskom rámci.

(hh)

**HANA HLÓŠKOVÁ: Individuálna a kolektívna historická pamäť
(vybrané folkloristické aspeky).**

Bratislava : KEKA FiFUK, Ústav etnológie SAV 2008. 116 s.

Monotematická monografia prináša sumarizáciu dlhoročných výskumov známej slovenskej slovesnej folkloristiky o vzťahu folkloristiky a historickej pamäti v interdisciplinárnych kontextoch. V knihe sa zameriava na obdobie od druhej polovice 20. storočia do súčasnosti. Fenomén historickej pamäti sleduje v dejinách slovenskej folkloristiky a vo vzťahu k metódam folkloristiky, v súvislosti s orálnou históriaou, na základe analýzy autobiografie medzi oralitou a literaritou, vo vzťahu k nositeľovi, k dialogickosti ako princípu narativizácie minulosti, ku kategórii priestoru a napokon z aspektu súvislosti narátívov o minulosti a politického folklorizmu. Publikácia je ukotvená v materiálovej báze slovenskej proverenience. Jej autorka však svojimi úvahami a podnetnými závermi zároveň aktívne vstupuje do početných a často rozporuplných diskurzov k problematike historickej pamäti, spomínania a politických manipulácií s pamäťou, ale i predmetu bádania folkloristiky, aktuálnych v európskej i mimoeurópskej vedeckej literatúre.

(ek)

Ludová prozaická tradícia vo svetle vied o kultúre a umení.

Ed. Katarína Žeňuchová, Peter Žeňuch. Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Slovenský komitét slavistov 2009. 197 s.

Zborník štúdií je výsledkom konferencie, ktorá bola zameraná na reflexiu výskumu ľudovej prózy na prelome 19. a 20. storočia na Slovensku. Dvanásť autorov urobilo vstupy do dejín etnologických a folkloristických výskumov ľudovej prozaickej tradície s dôrazom na interdisciplinárne presahy do dialektológie aj literárnej vedy. V zberateľskom, organizačnom a vedeckom diele viacerých osobností národných dejín: S. Cambel, Š. Mišík, A. Kmet, V. L. Rizner, O. Broch, P. Dobšínský, J. Šárga, I. I. Sreznevský, V. Hnačuk ai. Autori zamerali pozornosť na otázky autorstva, literárneho folklorizmu pri spracovávaní ľudových prozaických podaní a venujú pozornosť aj ich spracovaniam v rozhlasovej a divadelnej produkcii. Autorsky participovali K. Žeňuchová (úvod k obdobiu bádania), H. Hlôšková (Š. Mišík), J. Michálek (Ľ. Holuby), Z. Profantová (interdisciplinárny pohľad na materiál), V. Gašparíková (I. I. Sreznevskij), J. Pácalová (P. Dobšínský), V. Ljašuková (o ľudovom podaní Čert slúži u S. Cambela a E. R. Ramanava), M. Mušinka (V. Hnačuk), V. Kováčová (J. Šárga v kontexte prozaického zberateľstva), R. Hlavatá (historizmus v literárnoviednom a lingvistickom výskume), D. Podmaková (Ľudová rozprávka a divadlo). Publikácia je ďalším obohacujúcim príspevkom k dejinám folkloristiky na Slovensku.

(zp)

HANA URBANCOVÁ: Mariánske legendy v ľudovom speve.

Príspevok k typológií variačného procesu.

Bratislava : AEP 2007. 220 s.

Významná slovenská etnomuzikologička, zaoberajúca sa štúdiom piesní na Slovensku, vydala knižnú monografiu o naratívnych piesňach viažúcich sa k mariánskemu kultu, ktorý má na Slovensku podnes bohatú tradíciu. V publikácii sa zameriava na variačný proces piesňových útvarov. Spolu s inými religióznymi piesňami stála táto zložka repertoáru najmä v období pred rokom 1989 na okraji odborného záujmu folkloristov. Sú však k dispozícii záznamy v rukopisných a fonografických archívoch. Kniha predstavuje prínos k poznaniu stredoeurópskeho fenoménu mariánskych piesní. Obsahuje tieto kapitoly: I. Mariánske legendy v slovenskej piesňovej tradícii; II. Od mariánskej piesne ku koledie: mariánske legendy vo vianočnom speve; III. Legendická pieseň vo variačnom procese.

(ek)

HANA URBANCOVÁ (ed.): Lament v hudbe. (=*Studia Ethnomusicologica IV*.)

Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV – AEP, 2009. 265 s.

Smútočná hudba predstavuje širokú žánrovú oblasť európskej hudobnej kultúry, ktorá sa formovala na báze tradičnej ľudovej aj umeleckej tvorby. V ich rámci vznikali viaceré žánrové aplikácie lamentu, ktoré majú spoločné európske korene, vývinové paralely a štrukturálne znaky, no odlišujú sa v regionálnych modifikáciách. Kolektív autorov (S. Burlasová, H. Urbancová, M. Štefková, J. Petőczová, J. Lengová, E. Veselovská, J. Kalinayová-Bartová, M. Hulková, P. Ruščin) sleduje tému smrti a jej konotácie v hudbe, ktoré sa viažu na prejavy smútku, žiaľu, bolesti a beznádeje, pričom sa spájajú ustáleným okruhom výrazových prostriedkov. Z pohľadu viacerých muzikologických disciplín (etnomuzikológia, hudobná historiografia, hudobná teória a estetika) sa mapujú historicko-vývinové, druhovo-žánrové, štýlové a sémantické aspekty hudobného lamentu s využitím viacerých metód analýzy a interpretácie materiálu. Zameraním výlučne na vokálne a vokálno-inštrumentálne žánre sa autori dotýkajú otázok vztahu hudby a slova na pozadí dobových teoreticko-estetických systémov, ale aj na pozadí archaických vrstiev a univerzálnych prvkov hudobného myslenia.

Publikácia vznikla so zámerom priblížiť hudobný lament na Slovensku od stredoveku po súčasnosť na príklade reprezentatívnych hudobných druhov (pohrebný pláč, lamentácie, lamento, žalm, moteto, duchovná pieseň, kantáta, rekviem) a konkrétnych historických prameňov (antifonáre, tlačené a rukopisné kacionály, zborníky a pod.). V dvoch blokoch príspevkov („Hudobné druhy a štruktúra lamentu“, „Pramene a repertoár“) autori sledujú štrukturálne znaky a repertoárovú

skladbu, ktoré analyzujú a interpretujú v európskych súvislostiach. Výsledkom je nový pohľad na doteraz známe pramene, ale aj objav nových prameňov, ktoré rozšírili pohľad na žánrovo-druhovú diferenciáciu hudby na našom zemí. Okrem poznatkov k dejinám slovenskej hudby autori na domácom materiáli priniesli vy medzenie hudobného topisu, ktorého prostredníctvom sa hudobná tvorba z územia Slovenska organicky začleňuje do európskych kontextov hudby lamentózneho charakteru. Kolektívna monografia je prvým príspevkom domáceho výskumu k štúdiu tzv. „kultúry smútka“ z pohľadu viacerých disciplín muzikológie.

(bl)

FRANKO, MICHAL: Klenoty sotáckeho folklóru.

Michalovce : Občianske združenie Zemplínska spoločnosť 2008. 236 s.

Autor monografickej práce *Klenoty sotáckeho folklóru*, filológ a básnik Michal Franko, sa už polstoročie aktívne venuje výskumu sotáckych dialektov na východnom Slovensku. V recenzovanej publikácii spracoval folklórny nárečový materiál pochádzajúci z jeho terénnych výskumov.

Publikácia vznikla so zámerom priblížiť ale najmä uchovať v pamäti budúcich generácií zvyky, obyčaje, spev, tanec a rozprávania ľudu žijúceho na hornom Zemplíne pod Vihorlatom. Autor venuje pozornosť viacerým formám realizácie folklórnej tvorby – ústnej, dramatickej i hudobno-spevnej. Z cyklu rodinných obyčajov podrobne spracováva krstiny a sotácku svadbu, ktorá predstavuje historicky vyvinutý systém zvykov a obradov, ktoré sprevádzajú uzavretie manželstva. Autor podrobne opisuje všetky fázy svadobného ceremoniálu (ohl'ady, pytačky, zásnuby, ohlášky, vlastná svadba, pridany) sprevádzaného rozličných aktami s množstvom obyčajov, ktoré mali zabezpečiť spokojný a plnohodnotný život novomanželov. Z komplexu kalendárneho cyklu sú v publikácii spracované Vianočné zvyky a tradičné obyčaje, ktoré sa odohrávajú v predvečer menín Andreja (Ondreja). Súčasťou monografie je aj znotovaný individuálny piesňový repertoár viacerých regionálnych interpretov. Svedectvo o živote našich starých rodičov prinášajú nárečové rozprávania, medzi ktorými dominujú spomienkové, poverové a humoristické rozprávania. Snahou autora bolo sprístupniť tiež niektoré žánre tzv. malých foriem ľudovej slovesnosti, preto v publikácii majú svoje zastúpenie vyčítanky, riekankys, príslovia a hádankys.

Bohatý folklórny materiál je doplnený charakteristikou základných znakov sotáckeho nárečia, autor poukazuje najmä na hláskoslovné, morfológické a lexikálne osobitosti v porovnaní so zemplínskym nárečovým systémom. Michal Franko ako autochtonný nositeľ sotáckeho folklóru sprístupnil odbornej i širšej verejnosti regionálny variant slovenského kultúrneho bohatstva zo severovýchodného Zemplína.

(kž)

**IGOR VÁLEK: Literárny lexikón Žilinského samosprávneho kraja. Žilina :
Knižné centrum 2009. 300 s.**

Začiatkom roku 2010 sa uskutočnila prezentácia neveľkej, ale zato pre mnohých záujemcov o regionálnu kultúru významnej potrebnej knižočky, ktorá vyšla pod názvom literárny lexikón Žilinského samosprávneho kraja. Reprezentačných encyklopédii či lexikónov v posledných rokoch mimoriadne pribúda, ale žiaľ, neraz sú neúplné, vydavatelia či zostavovatelia sa pri žijúcich autoroch obsiahnutých v encyklopédii s nimi nekontaktujú, aby sa dozvedeli o ich aktuálnej aktívnej činnosti a citujú údaje len dávno publikované, takpovediac z druhej ruky. Tým vyvolávajú dojem, akoby sa menovaný autor za posledných 20-30 rokov svojho najplodnejšieho života úplne odmlčal. Milo prekvapila nie tak honosná, ale zato praktická recenzovaná publikácia Igora Válka.

Lexikón je zostavený ako putovanie po Žilinskom kraji. Zaujímavá a podnetná je už prvá časť nazvaná *Po Žilinskom kraji v literárnych topánkach* (s.7-35). Tu sa stretávame s význačnými osobnosťami v Žiline a v jej okolí, na Kysuciach, Orave, v Turčianskej záhradke a v liptovských mestách, dedinách a dolinách. Okrem spisovateľov a literárnych historikov sa tu spomínajú známi jazykovedci, historici, historici umenia, etnografi, folkloristi, zberatelia ľudovej slovesnosti, muzeológovia a slavisti pochádzajúci z tohto regiónu.

Z vlastného lexikónu nazванého Od A (giča) po Ž (iaka) – (s. 36 – 235) si môžeme pripomenúť všetky dôležité osobnosti známe v minulosti i v prítomnosti – básnikov, prozaikov, literárnych kritikov, publicistov, spolkovú činnosť (s. 236-239), knižnice (s. 239-249), kultúrne inštitúcie, literárne a historické múzeá a pamätné izby (s. 250-255), literárne kluby (s. 256-260). Autor nezabúda ani na literárne súťaže, prehliadky a festivaly (261-275), vydavateľstvá (276-277) a periodiká (s. 278-279). Lexikón je doplnený komplenými adresami a inými kontaktnými údajmi. V závere lexikónu nájdeme menný register (s. 283-284) a fotografickú prílohu (295-300).

Želajme si, aby takýchto praktických lexikónov pribúdalo aj z iných krajov Slovenska.

(vg)

■ PERSONÁLIE

Antonín Satke (* 12. 11. 1920 – † 30. 11. 2008)

Tento přední český (československý) folklorista zemřel 30. 11. 2008. Na pražské Karlově univerzitě vystudoval obory čeština – ruština, stal se středoškolským učitelem a posléze interním pracovníkem Slezského studijního ústavu ČSAV v Opavě, ale o šest let byl zatčen, odsouzen pro tzv. protistátní činnost a po amnestii (1962) se směl žít pouze jako dělník. Občanská rehabilitace mu umožnila v letech 1970–1981 zaměstnání v Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV v Praze. Coby penzista přednášel na opavské Slezské univerzitě (1992). Jeho životní dílo tvoří významnou a nedílnou součást československé folkloristiky. Monografie *Hlučinský pohádkář Josef Smolka* je dodnes považovaná za jeden z našich nejlepších příspěvků k ekologii folkloru. Kromě tohoto vypravěče se A. Satkovi podařilo v polovině minulého století objevit a zachytit repertoár mnoha dalších osobitých nositelů prozaických tradic Slezska. Lidové slovesnosti regionu věnoval také ostatní tři samostatné publikace (1955, 1984, 1991), teoreticky o problematice pojednal v knihách *Hlučinsko, Slezsko a Těšínsko* (s G. Sokolovou) a neopomněl jí ani v rámci dobově povinného studia dělnické a hornické kultury. Svými studiemi a články rozšířil poznání o dětském folkloru, humorce a vtipu. Bohaté odborné zkušenosti vložil rovněž do hesel obsažených v monumentálním díle *Lidová kultura. Národopisná encyklopédie Čech, Moravy a Slezska* (vyd. 2007).

(az)

Juliana Kováčová (* 1927 – † 2009)

Folkloristka a etnomuzikologička Mgr. Juliana Kováčová rod. Magálová patrila ku generácii, ktorá usmerňovala vývin slovenskej etnomuzikológie od polovice minulého storočia v podmienkach akademických pracovísk. V polovici 50. rokov nastúpila do Ústavu hudobnej vedy SAV ako absolventka histórie a filozofie na Filozofickej fakulte UK v Bratislave a spevu na bratislavskom Konzervatóriu, s neskorším doplnením štúdia národopisu a folkloristiky. Celý jej profesionálny život bol zviazaný s týmto pracoviskom – v Oddelení etnomuzikológie ÚHV SAV sa venovala starostlivosti o archívne fondy, terénnnej dokumentácii a spracovaniu jej výsledkov. V súlade s dlhodobou koncepciou oddelenia sa zúčastňovala na komplexných regionálnych výskumoch ľudovej hudobnej a tanecnej kultúry v pracovných tímech ako špecialistka na ľudovú pieseň. Významne sa zaslúžila o dokumentáciu tradičnej spevnosti najmä v 60.–80. rokoch, keď uskutočnila hlb-

kový regionálny výskum piesňovej kultúry na Podpoľaní a strednom Považí. Vo svojej terénej práci sa opierala o širšie vymedzenú definíciu ľudovej piesne, vďaka ktorej dokázala zachytiť mnohé piesňové formy na pomedzí ústnej a literárnej tradície, s väzbami na kancionálový repertoár a letákové tlače.

V vlastnej výskumnej práci sa Juliana Kováčová zamerala na tri tematické okruhy: piesňová kultúra v regiónoch, piesňové žánre a významné nositeľia piesňovej tradície. K osobitne hodnotným patria jej príspevky k žánrovému výskumu. Štúdie o lúčnych piesňach (1980) a piesňach výročného cyklu (1988, 1989) prinášajú syntetický koncept piesňového žánru, ktorého podnetnosť preveril ďalší výskum. V vrcholom jej výskumnej práce patrí profil speváčky Márie Zajacovej zo Záblatia pri Trenčíne (1985). Táto monografická štúdia, podnetná nielen tému, ale aj metodológiou, sa právom zaradila medzi klúčové práce o významných speváckych osobnostiach na Slovensku. Okrem klasických prístupov k štúdiu individuálnych repertoárov, ktoré ťažia z tradičných etnologických a etnomuzikologických metód, autorka v tejto práci využila aspekty, inšpirované interdisciplinárnymi podnetmi z psychológie osobnosti. Juliana Kováčová vo svojich prácach dospela ku komplexnému štúdiu ľudovej piesne v jednote textovej a hudobnej zložky, čím v domácom výskumnom kontexte prispela k profilovaniu orientácie, ktorá sa považuje za jedno zo špecifík slovenskej etnomuzikológie.

(hu)

Hans-Jürg Uther
(20. júla 1944)

Literárny vedec a popredný bádateľ v oblasti ľudových rozprávok, vysokoškolský pedagóg, editor, vydavateľ a vynikajúci organizátor, narodený v nemeckom Herzbergu am Harz, H.- Jürg Uther oslavil významné životné jubileum. V rokoch 1969-1973 študoval na univerzite v Mnichove a Göttingene germanistiku, literárnu história a ľudovú slovesnosť. Po obhájení dizertačnej práce *Behinderte_in populären Erzählungen* na univerzite v Göttingene a habilitácii bol v rokoch 1989-2002 vydavateľom série Die_Märchen der Weltliteratur /Rozprávky národov sveta/, ktorá vychádzala v Diederichs Verlag v Mnichove a od roku 1988 aj spolu vydavateľom časopisu Fabula. Od prelomu tisícročia pôsobil ako profesor na univerzite v Essene. V rokoch 1996 a 2004 okrem mnohých publikácií a štúdií vydal dve významné edície rozprávok bratov Grimmovcov. Prirodzeným vyústením jeho dlhorocného záujmu o ľudové rozprávky, o porovnávacie štúdium rozprávkových látok a o ich klasifikáciu je prepracované a doplnené vydanie medzinárodného indexu rozprávkových typov The Types_of_International Folktales. A Classification and Bibliography, Based on the System of Antti Aarne and Stith Thompson (2004), ktorým sa zapísal zlatými literami do dejín bádania ľudových rozprávok celého sveta.

Jeho mimoriadne obsiahlu činnosť v oblasti ľudových rozprávok dokumentuje viac ako päťdesiat publikácií, prinajmenšom stovka odborných štúdií a článkov, viac ako sto hesiel v Enzyklopädie des Märchens, veľký počet recenzií a približne tri desiatky typových a motívových registrov do rozprávkových publikácií celého sveta. Za jeho mimoriadne záslužnú prácu mu bola v roku 2005 nadáciou Waltera Kahna udelená cena Europäische Märchenpreis. K jeho významnému životnému jubileu vyšiel v roku 2009 obsiahly zborník *Erzählkultur*, do ktorého prispeli mnohí význační domáci i zahraniční bádatelia.

Prof. Hansa-Jörga Uthera veľmi dobre poznajú nielen folkloristi, ale aj slavisti z celého sveta. Prispieval do informačného bulletinu *Slavistická folkloristika*, časopisu *Slavica Slovaca* a *Slovenský národopisň*. Pri poslednom stretnutí v októbri 2008 sme sa s ním zvitali ako s neochvejnym bádateľom, človekom plným aktivity, a preto veríme, že ďalšie práce budú ešte nasledovať a bádateľov príjemne prekvapovať.

K jubileu pripájame od všetkých folkloristov a slavistov želanie pevného zdravia, pohody v osobnom a rodinnom živote, radosti z dobre vykonanej práce a veľa sín a úspechov do ďalšej bádateľskej, organizačnej a vydavateľskej či editor-skej činnosti v oblasti štúdia ľudových rozprávok.

(vg)

Klement Ondrejka (9. 12. 1929)

Priekopník výskumu a štúdia hier detí a mládeže ako aj tanečnej kultúry na Slovensku, PhDr. Klement Ondrejka, CSc., sa dožíva významného životného jubilea. Pochádza z Liptovských Sliačov – zlokality, ktorá sa do dejín folklorizmu na Slovensku zapísala významným vkladom. V oblasti stylizovaného folklóru sa angažoval prakticky i teoreticky; pracovné pôsobenie začalo ako odborný pracovník Osvetového ústavu v Bratislave (1956-1959) a aj po prechode do Slovenskej akadémie vied dlhé roky spolupracoval ako člen poradných zborov, súťažných porôb, autor programov s detskými i dospelými folklórnymi súbormi a skupinami, tiež však na početných folklórnych festivaloch. Inicioval a koncepčne viedol výnimcočnú zberateľskú akciu *K prameňom krásy*, v ktorej deti z celého Slovenska zaznamenávali tradičné a súdobé detské hry a ľudovú slovesnosť. Výber z materiálu vyšiel ako metodické príručky *Deti deťom 1-12* (1974-1987). Pripravil tiež viaceré relácie pre rozhlas a televíziu.

Vo svojej vedeckej práci sa zaoberal štúdiom detských hier – je autorom zatiaľ jedinej komplexnej monografie o danej téme na Slovensku *Tradičné hry detí a mládeže na Slovensku* (Bratislava 1976), tiež početných štúdií, článkov a bibliografií o tejto problematike.

Záujem Klimenta Ondrejku o jednotlivé žánre ľudovej slovesnosti vyúsnil do zbierky parémií, ktoré venoval do Paremiologického archívu Ústavu etnológie

SAV. Vydal tiež cenné zbierky ľudových naratívov *Rozprávania spod Salatína* (Bratislava 1972) a hold rozprávačskej tradícií rodnej obce vzdal monografiou významného rozprávača v publikácii *Čo rozprával sváko Vajda* (Bratislava 2000).

(hh)

Eva Krekovičová

(19. 6. 1949)

S poprednou slovenskou etnoložičkou – folkloristkou a etnomuzikologičkou doc. PhDr. Evou Krekovičovou, DrSc., pracovníčkou Ústavu etnológie SAV v Bratislave, sme oslávili jej okrúhle životné jubileum. Po absolvovaní štúdia národopisu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave pracovala v rokoch 1973-1975 v Československom rozhlase, odkiaľ prešla do Národopisného ústavu SAV (dnes Ústav etnológie SAV) a naplno sa začala venovať komplexnému štúdiu ľudovej piesne - kontextu, funkciám, životnosti v systéme súdobej kultúry, nadviažuc na významné výsledky slovenskej etnomuzikológie a zúročiac odborné vedenie jej školiteľky PhDr. Soni Burlasovej, DrSc. Výsledky početných terénnych výskumov sa odzrkadlili v kapitolách o piesni v monografiách obcí Liptovská Teplička, Východná, Riečnica, Harvelka, Čičmany, Sebechleby, spolupracovala na syntézach slovenskej etnológie – Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska I., II., Slovensko – európske kontexty ľudovej kultúry a i. Zostavila početné zborníky, je však aj autorkou viacerých samostatných publikácií – *Slovenské koledy. Od Štedrého večera do Troch kráľov* (Práca: Bratislava 1992), *Zwischen Toleranz und Barrieren. Das Bild der Zigeuner und Juden in der slowakischen Folklore. Studien zur Tsiganologie und Folkloristik* (Peter Lang Verlag: Frankfurt/Main - Berlin - Bern - New York - Paris - Wien 1998), *Medzi toleranciou a bariérami. Obraz Rómov a Židov v slovenskom folklóre* (AEP: Bratislava 1999) a i. V uvedených publikáciách rozšírila bádateľský záujem na pole problematiky identity, stereotypov, vzťah folklóru a politiky, genologické štúdium.

Bola iniciátorou projektu katalogizácie naratívnych a jarmočných piesní, z ktorých prvý projekt spracovala S. Burlasová a bol publikáčne zavŕšený ako „Katalóg naratívnych piesní“ I.-III. (Bratislava 1998) a druhý pripravuje do tlače spolu s Ľ. Droppovou.

Na materskom pracovisku viedla a vedie viaceré grantové projekty, bola vedúcou Centra excellentnosti, je zapojená do medzinárodných riešiteľských kolektívov (Česko, Maďarsko, Bulharsko, Srbsko) je členkou viacerých medzinárodných vedeckých organizácií (SIEF, ISFNR, ICTM ai.) a s referátmi sa zúčastnila na početných domácich a zahraničných konferenciach.

(hh)

SLAVISTICKÁ FOLKLORISTIKA

2008 – 2009

**Informačný bulletin Medzinárodnej komisie slovanského folklóru
pri Medzinárodnom komitéte slavistov**

Číslo vyšlo s finančným príspevkom

Slovenského komitétu slavistov

Vydal: Slovenský komitét slavistov

Výkonná redaktorka: Mgr. Katarína Žeňuchová, PhD.

Technický redaktor: Mgr. Juraj Molčányi

Tlač: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Dúbravská cesta 9, Bratislava

Náklad: 100 ks

Číslo neprešlo jazykovou úpravou